

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

Ústecký kraj

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

PUBLIKACE

projektu Krušnohorská hračka

reg. č. : CZ.1.07/1.1.34/01.000

HISTORICKÁ ČÁST

TENTO PROJEKT JE SPOLUFINANCOVÁN EVROPSKÝM SOCIÁLNÍM
FONDEM A STÁTNÍM ROZPOČTEM ČESKÉ REPUBLIKY

Obsah:

1. Předmluva.....	
2. O obcích	
3. Historická část	
3.1. Hraniční potok Svidnice	
3.2. Zaniklé řemeslné dílny v obcích	
3.2.1. Nová Ves v Horách	
3.2.2. Mníšek	
3.2.3. Hora Svaté Kateřiny	
3.2.4. Brandov	
3.3. Přeprava na horách	
3.4. Historické nástroje a zařízení	
3.5. Historické výrobky	
3.6. Staré dochované výrobky	
4. Současná řemeslná dílna	
5. Současná dřevařská výroba a muzea	
6. Použité zdroje	

1. Předmluva

Projekt Krušnohorská hračka navazuje na tradice minulých let, kdy na horách převažovala dřevařská a hračkářská výroba. Učňové se seznamují v teorii i v praxi s technologickými a výrobními postupy výroby hraček. V této publikaci je zmapovaná dřevařská a hračkářská výroba a firmy od počátku rozmachu hračkářství po současnost.

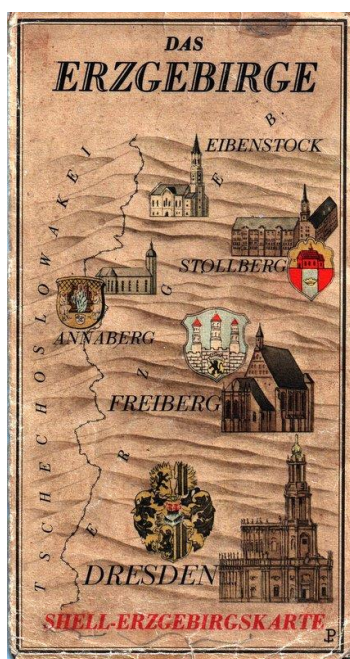

2. O obcích

Nová Ves v Horách, Hora Svaté Kateřiny a Brandov leží na planině Krušných hor. Jejich nadmořská výška klesá od 735 m (Výšina, Nový Ves v Horách) směrem k Brandovu na 480 m (Zelený důl).

Naším putováním o historii a vzniku hračkářství se po proudu Svidnice dostaneme od hraničního přechodu Mníšek, Nová Ves v Horách až do Zeleného údolí v Brandově.

Stav obyvatel: V těchto třech obcích je 1123 trvale hlášených obyvatel (stav k 1. 10. 2012).

Zdokumentovaná oblast Krušných hor - stará mapa

Současná mapa

3. Historická část

Začátkem 18. století se začala rozvíjet na horách (Krušné hory-oblast Mostecka) těžba drahých kovů. Když došly zásoby nerostného bohatství a těžba se stala nerentabilní, začaly se hledat nové zdroje obživy. Dlouhé zimní večery přiměly obyvatele hor k tomu, že se začali zabývat ruční výrobou.

Tkalcovství, punčochářství, paličkování a jiná řemesla však mohla jen částečně nahradit původní zdroje obživy, a tak se začaly vyrábět věci ze dřeva, nábytek, kuchyňské potřeby, dřevěné zátky, ale především hračky.

Rychlý rozmach hračkařství, kdy se stavěly továrny na výrobu hraček, nastal v 19. a na začátku 20. století. Vyrábělo se i po domácku, téměř v každém domku.

V této oblasti Krušných hor bydlelo více než deset tisíc obyvatel, dnes přibližně tisíc.

Počet obyvatel na horách se snížil koncem Druhé světové války, kdy došlo k odsunu Němců. Následně byly rušeny i všechny firmy spojené s výrobou hraček a dřevěných výrobků.

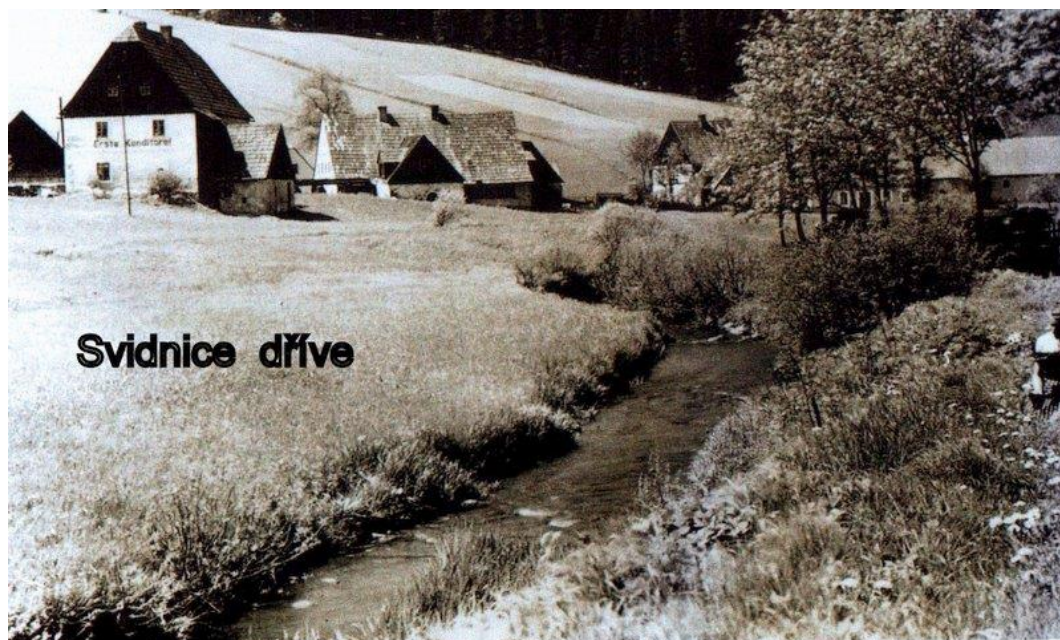
Z celé oblasti Sudet (území podél hranic) bylo po válce odsunuto přes tři miliony českých Němců.

Mapa ukazující odkud, kam a kolik bylo odsunuto Němců

3.1. Hraniční potok Svidnice

Hraniční potok Svidnice protéká jednotlivými částmi obcí, v Brandově přechází na německou stranu a v Olbernhau vtéká do řeky Flöhy.

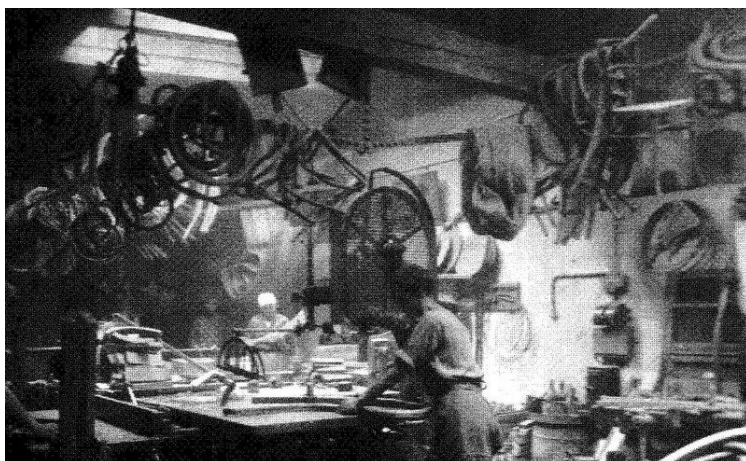
Svidnice a potoky, které do ní vtékají, byly v době osidlování strategickým místem. Osady se zakládaly podél nich, protože voda byla zdrojem pro samotné žití (pro vaření, mytí apod.)

Později sloužily potoky jako energetické zdroje. Stavěly se mlýny a agregáty na pohony katrů a strojů.

Proto první továrny vznikaly u těchto potoků. V jednotlivých dílnách byl pohon převáděn transmisemi. Transmise je soukolí převádějící pomocí řemenů energii na jednotlivé stroje.

Transmise ve staré dílně

*Zdroj pohonu řemenic,
které roztáčely stroje*

*Hřídel a lopatky pohonu
(Pachenkov - firma Reichel)*

Pod rozhlednou v Hoře Svaté Kateřiny

Hora Svaté Kateřiny leží na kopci, kde potoky netečou. Soustruhy a podobné stroje se roztáčely šlapáním. Nepříliš úspěšně se také pokoušeli získat energii pomocí větrného mlýnu.

Práce na připojení elektriky v Hoře Svaté Kateřiny, rok 1912

*Vodní elektrárna postavená na původním místě
(Oberlochmühle, firma Ulrich)*

Stavidlo před elektrárnou

3.2. Zaniklé řemeslné dílny v obcích

3.2.1. Nová Ves v Horách

Obec byla založena v 16. století, v polovině 19. století se zde začíná soustružit, energii dodávají vodní mlýny. V roce 1912 byla připojena obec na elektrický proud. Od té doby vznikají další továrny na výrobu dřevěných výrobků. Rozmach skončil v roce 1945 s koncem Druhé světové války a následným odsunem Němců. V roce 1940 bylo v obci 41 dřevařských firem. V roce 1910 bylo v obci 1952 obyvatel.

Spodní část obce od hranic

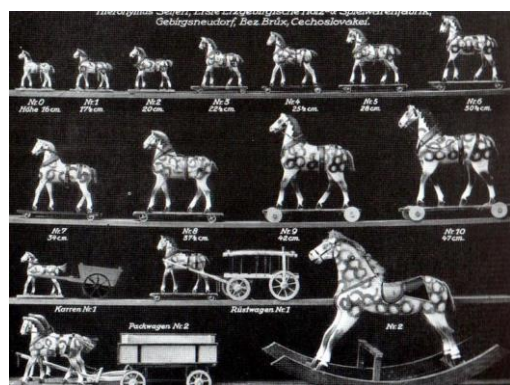
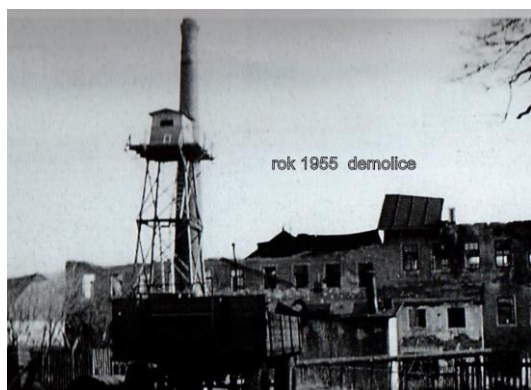

Střed obce - Výšina

Firma Hieronymus Seifert (č. 1)

První továrna na výrobu hraček byla postavena v Nové Vsi v Horách v roce 1886. Zaměstnávala 70 až 100 dělníků. Kromě saní, vozíků a lyží vyráběli i hračky, žebříňáky, rudlíky, koníky různých velikostí, kazety na šití.

Firma stála přímo u hranic, proto byla po válce zlikvidována a zbořena

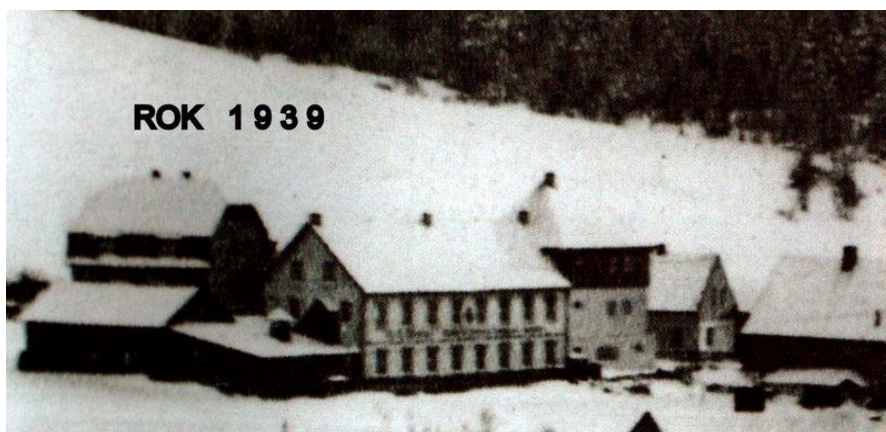
Z katalogu výrobků

Místo, kde se firma nacházela

Firma G. R. Walter (č. 2)

Byla založena v roce 1889. V roce 1933 přicházejí na trh jejich legendární tahací zvířátka. V té době zaměstnávají až 80 dělníků. Dnes firma NBW s.r.o. - poslední hračkárna na české straně Krušných hor.

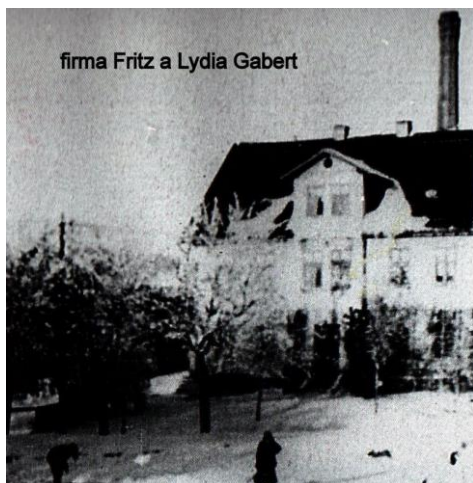
Dochovaný výrobek

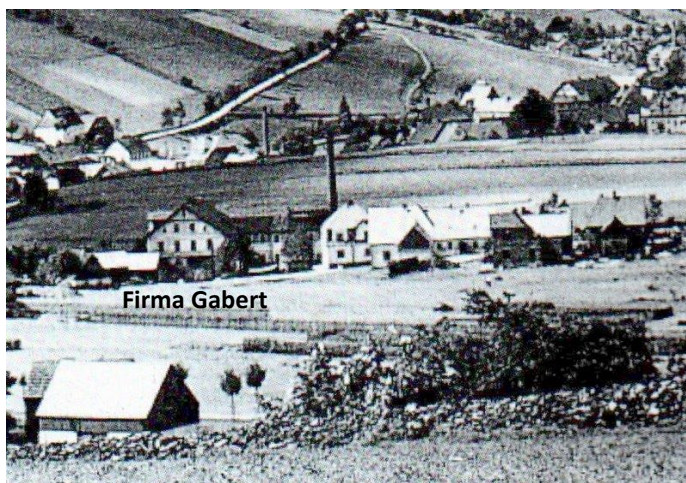
Firma NBW dnes

Firma Fritz a Lydia Gabert (č. 3)

V roce 1895 zakládá svou firmu Anton Monzer, později přebírají firmu Fritz a Lydia Gabert. Vyráběli nákladní vláčky, dřevěné krabice a přepravky na baterie. Tato hračkárna působila jako jedna z mála pod národní správou a později pod komunálním podnikem města Litvínov. Dnes je v objektu Hotel Sebastian.

firma Fritz a Lydia Gabert

Firma Gabert

V pozadí firma Gabert

Dnes hotel Sebastian

Firma Edmund Kaltofen (č. 4)

Pila, vyráběli přepravní krabice. Demolice.

V pozadí pozůstatky základů pily, vlevo rodinný dům Kaltofenů

Firma Richard Walter (č. 5)

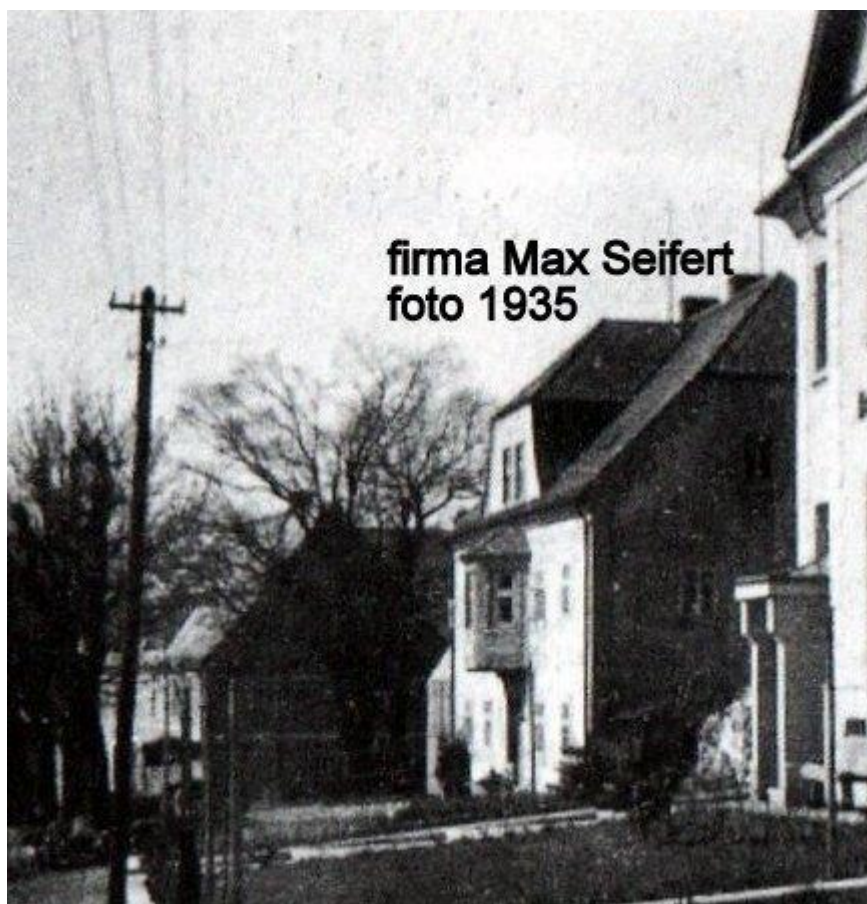
Živili se krejčovstvím a v době, kdy nebylo mnoho zakázek, vyráběli ze zbytků hračky, hadrové panenky, koníky a jiná zvířátka.

Dnes neobydlený rodinný dům

Firma Kajetan Köhler, později Max Seifert (č. 6)

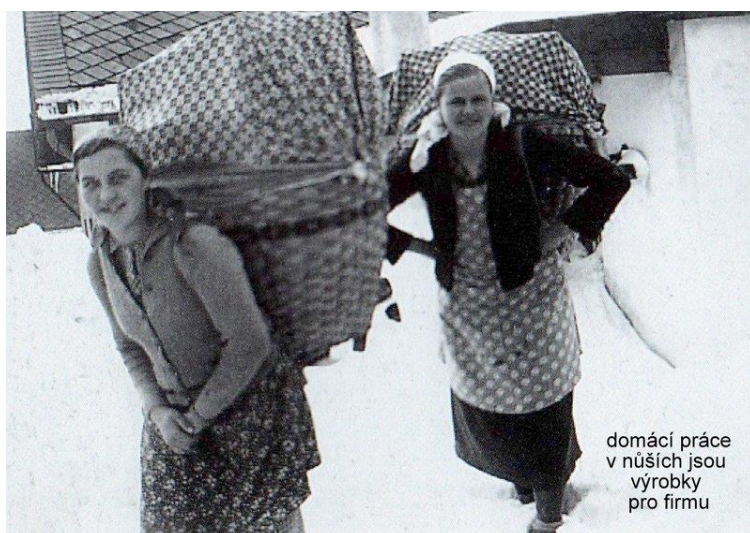
V roce 1860 jako první v obci nakupují, balí a prodávají dřevěné hračky. V roce 1885 firmu kupuje Max Seifert, který pokračuje v prodeji, kromě toho vyrábí stavebnice, kubusy, houpačky, nábytek pro panenky, pyramidy atd.. Max Seifert byl poslední starosta obce před koncem války.

V současné době se v objektu nachází obchod potravin

Firma Alois Gutschmann (č. 7)

Vyráběli stavebnice, pyramidy, kubusy. Dávali domácí práce, které dělali po večerech ve svých domcích všichni členové rodin včetně dětí.

Dnes rodinný domek

Firma Max Eckert (č. 8)

Původně pila. Vyráběli dřevěné přepravní bedny. Kromě toho zprostředkovávali nákup a prodej materiálů pro ostatní firmy. Po válce byla pila zbořena.

Poslední firma směrem na Horu Svate Kateřiny

Foteno z nejvyššího bodu Nové Vsi - Výšina (735 m. n. m)

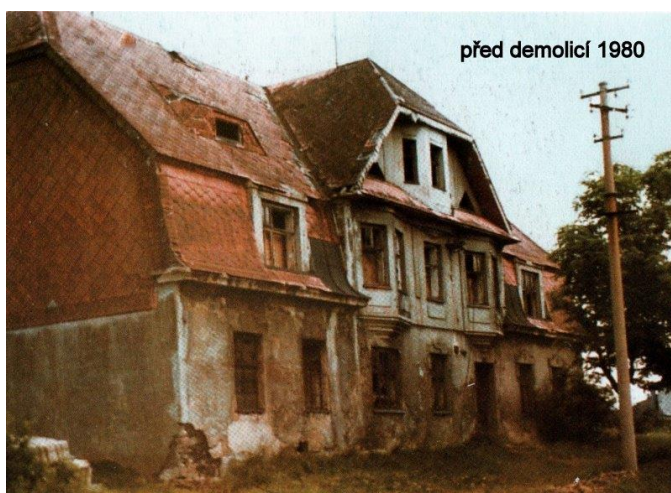

Místo, kde se pila nacházela

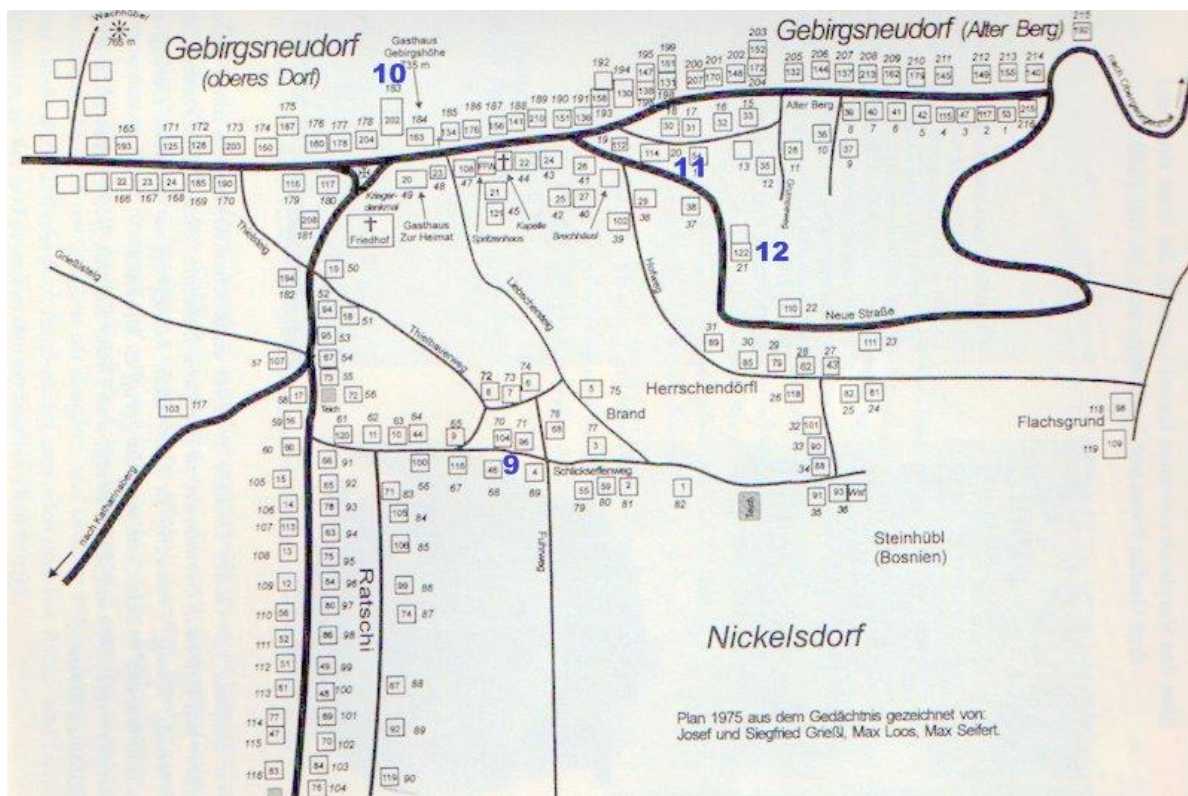
Firmě se dařilo. Max Eckert si postavil vilu, kde měli vlastní vodovod, vydlážděnou koupelnu na tu dobu skutečný přepych.

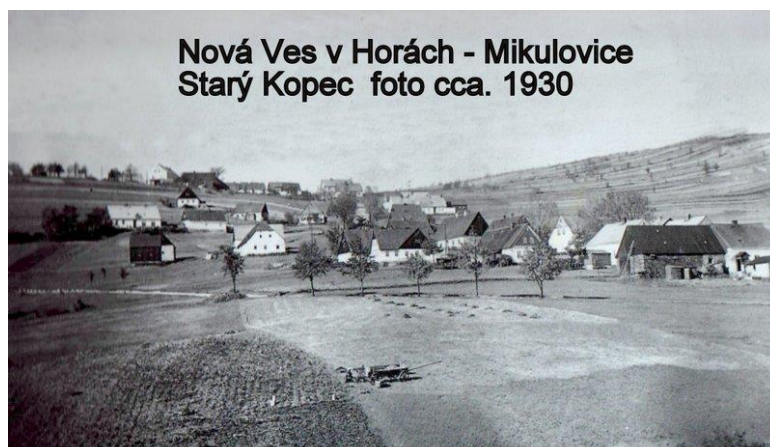
Po válce sloužila vila jako policejní stanice, poté kanceláře statku v části vily byly stáje a sklady, budova chátrala, v roce 1980 byla zbořena.

Místo, kde stála vila

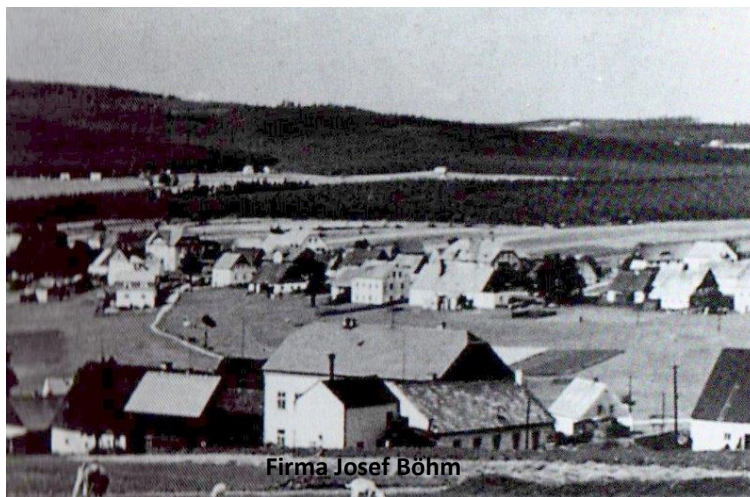

Mapa střední části obce a Starého Kopce - Nová Ves v Horách,
čísla označují místa, kde stály níže uvedené firmy

Firma Josef Böhm (č. 9)

Vyráběli autíčka, vláčky, kolíčky na prádlo, valchy, škopky, školní a kancelářské potřeby jako penály a kalamáře. Pod národním správcem Čapkem se vyrábělo i po válce. Později zde byla ubytovna pro lesní dělníky. Říkalo se jí „Čapkárna“, Budova byla zbořena v roce 1967.

Místo, kde se firma nacházela

Firma Franz a Marie Böhm (č. 10)

Firma byla postavena v roce 1928. Vyráběli stavebnice, kubusy, kolíčky na prádlo. Po válce budova sloužila státnímu statku, dnes je v objektu soukromá firma.

Firma dnes

Firma Hieronymus Thiel (č. 11)

Ve vrchní části budovy byla původní firma, vznikla koncem 19. století. Po roce 1912 byla přistavěna druhá spodní část budovy. Vyráběli obrázkové stavebnice, stromečky, autíčka, vláčky, pyramidy, kazety na šití. Po válce byla hračkárna pod národní správou, později byly v domě byty a rekreační místnosti.

Dcera původních majitelů bydlela po válce v domě jako nájemník (platila bytovému družstvu nájem), stále doufala, že majetek, který byl rodině zabaven, jim bude jednou opět patřit. V roce 1970 se odstěhovala.

Dnes rodinný dvojdomek

Firma Karl Mooz (č. 12)

Vyráběli necky, máselnice, díže, prádelní hrnce, držáky na ručníky, valchy na praní a hračky.

Dnes rodinný dům, dodnes se místu říká „u komína“

Další firmy na zpracování dřeva v Nové Vsi v Horách

Kaltofen Josef - vozíky, hračky, penály

Griessl Marie - hračky, houpačky

Walter Adolf - dřevěné kazety, hračky

Köhler Max - cigaretové špičky, fajfky

Hujer Josef - počítadla

Sandner Josef - kazety, stojánky ke knížkám

Mazanek Klement - soustružení madel, miniatury hraček, figury z papírové hmoty

Walter Emil - saně, lyže, hůlky

Grumptmann Franz - Dřevěné vojáčky

Kaltofen Elsa - zvonkohry, houpačky

Seifert Ferdinand - auta, stáje, kazety na šití

Thiel Albin - opičky, velikonoční a vánoční zboží - dekorace z papírové hmoty

Albin Kaltofen - výrobky z papírové hmoty

Ulrich Josef - skříňky a zvířátka na pružině

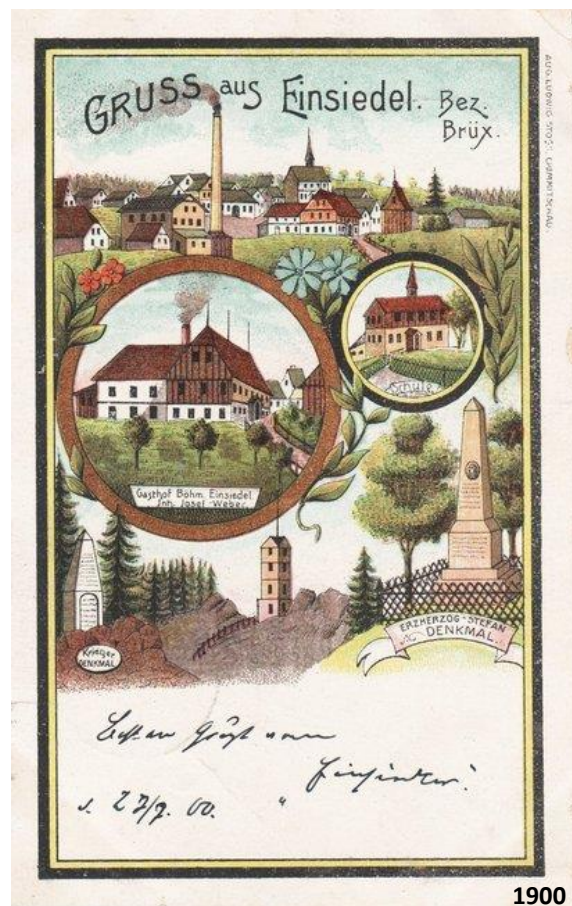
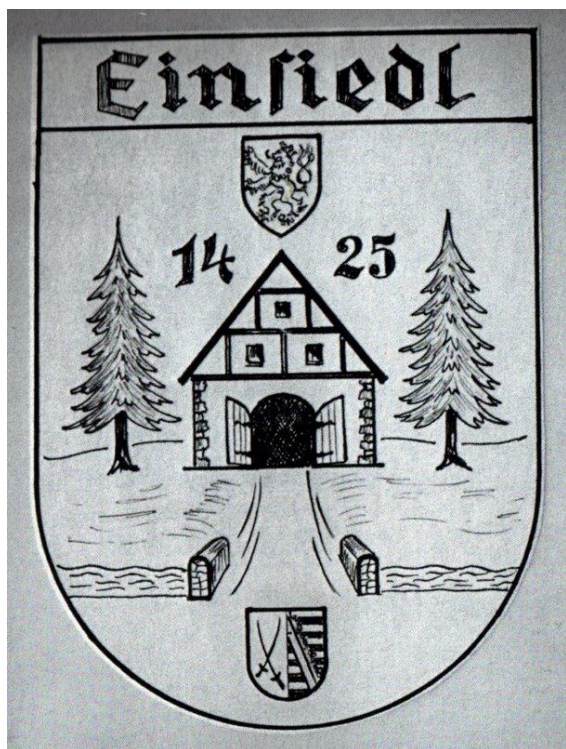
Seifert Adolf - houpačky, kolotoče

Walter Franz - špulky na nitě, špunty na sudy

3.2.2. Mníšek

Mníšek patří dnes k Nové Vsi v Horách. Obec byla založena v roce 1562.

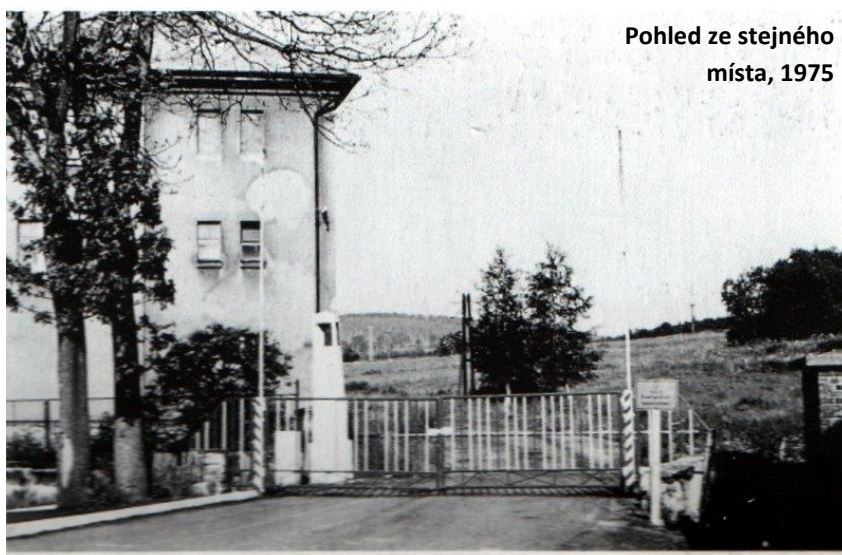
V roce 1945 zde stálo 83 domů, z toho 11 dřevařských firem.

Mníšek, rok 1930

Firma Heller a Schiller (č. 1)

Největší firma na Mníšku. Soustružení a výroba hraček, penálů a školních potřeb. Jako každá firma u hranic byla po válce zrušena a následně zbořena.

Pohled ze stejného
místa, 1975

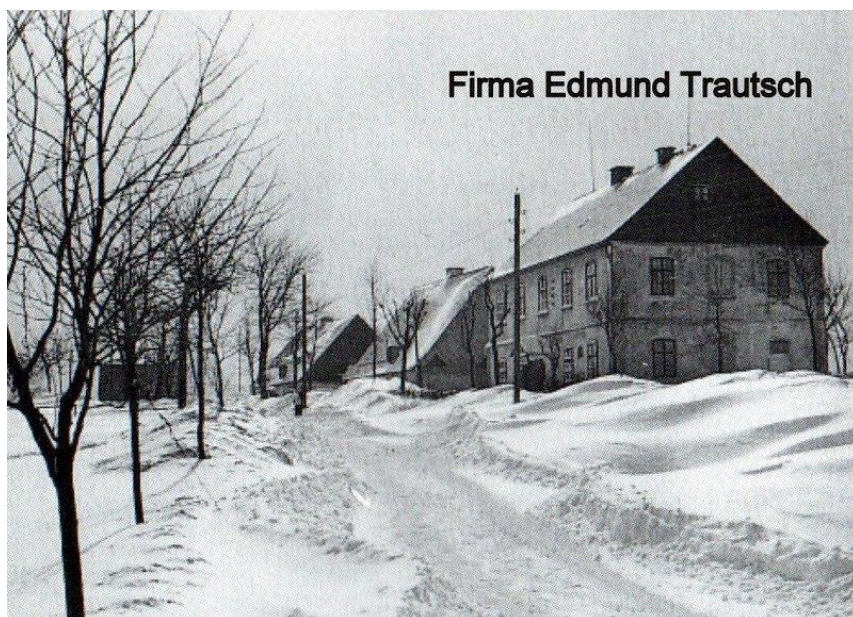
Foceno z Německa

Foceno z ČR

Firma Edmund Trautsch (č. 2)

Vyráběli soustružené díly a kompletovali hotové hračky. Demolice.

Rodina Trauschova při práci

Pan Trausch (spoluautor mapy Mníšku)

Místo, kde se firma nacházela

Pila Ferdinand Göpfert (č. 3)

Vyráběli prkna a trámy na stavbu domů, dále hranole na soustružení a na výrobu šindelů.

Vpravo od cesty bylo hřiště a za ní pila Göpfert

Firma Josef Halbig (č. 4)

Kromě toho, že se živil zemědělstvím, které bylo potřebné pro živobytí, vyráběl se svou rodinou také hračky, především stavebnice.

Místo, kde se firma nacházela

Firma Albín Kaltofen (č. 5)

V malém domku pod kostelem vyráběla rodina Kaltofenova soustružené hračky.

*Vpravo od cesty stál kostel, fara, škola a domky,
zůstal jen pomník, ostatní bylo zbořeno*

Další firmy na zpracování dřeva na Mníšku

Liewald Hugo - hračky, zvířátka (č. 6)

Seifert Gustav - stavebnice, kubusy (č. 7)

Ritschel Konrad - koníci, vozíky (č. 8)

Wildner Emil - vyřezávaná zvířátka a figury z papírové hmoty, dřevěné knoflíky (č. 9)

Seifert Max - vycházkové hole, berle (č. 10)

Müller Ernst - lyže, vozíky, rudlíky (č. 11)

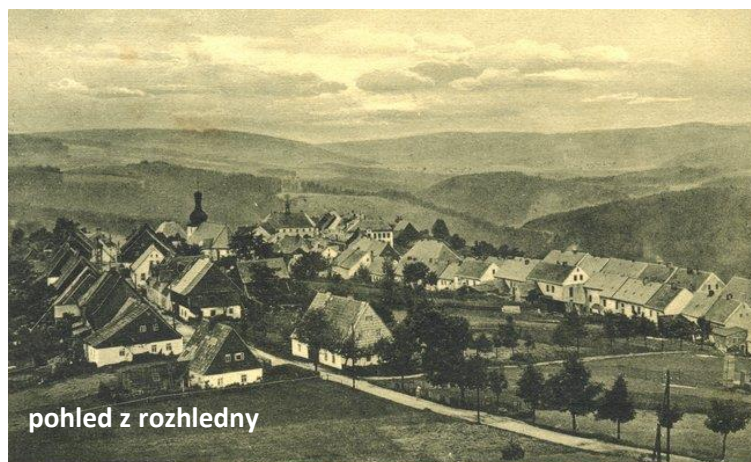
Maria Hengst - figurky z papírové masy

Alfred Seifert - opice z těsta

Max Thiel – soustružené talíře, exotická zvířata

3.2.3. Hora Svaté Kateřiny

Dějiny města Hora Svaté Kateřiny jsou úzce spjaty s těžbou rud, zejména mědi a stříbra. Snad se zde těžilo již v předhusitské době. Město bylo založeno v roce 1528. Počet obyvatel bylo nejvíce v roce 1910 a to 1721. Ze správního hlediska byla Hora Svaté Kateřiny nejsilnější, v roce 1850 se stala sídlem okresního soudu, notářství, berního úřadu, poštovního a telegrafního úřadu, policejní stanice a finanční stráže. Rozvoj Hračkářství a předmětů ze dřeva nekryl zaměstnanost. V Hoře Svaté Kateřiny se nacházelo především mnoho domácích výroben, více než polovina dělníků však docházela za prací do závodů do sousedního Saska.

Náměstí a jarmarky

Při různých svátcích a výročích se scházeli obyvatelé hor v Hoře Svaté Kateřiny. Náměstí bylo vždy středem oslav. Na jarmarcích docházelo k prvním výměnám výrobků.

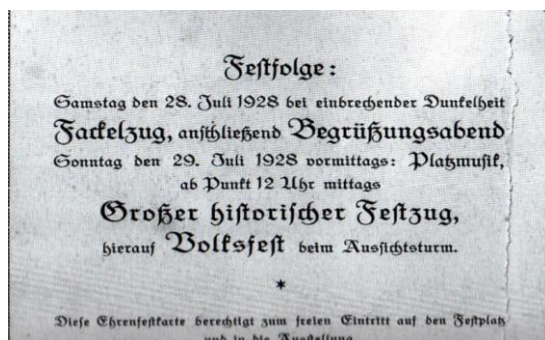

Výstava pořádaná firmou EROS

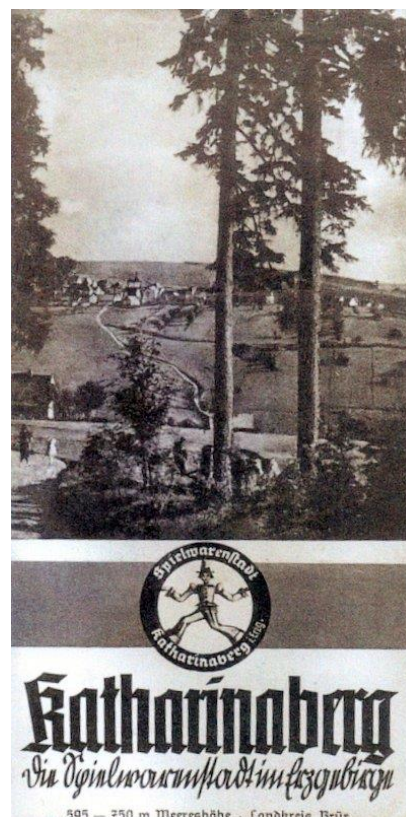
Prodejní výstava konaná v roce 1928 k příležitosti 400 let založení města Hora Svaté Kateřiny. Trvala pět dní a vystavovalo na ní více než 50 výrobců hraček z hor.

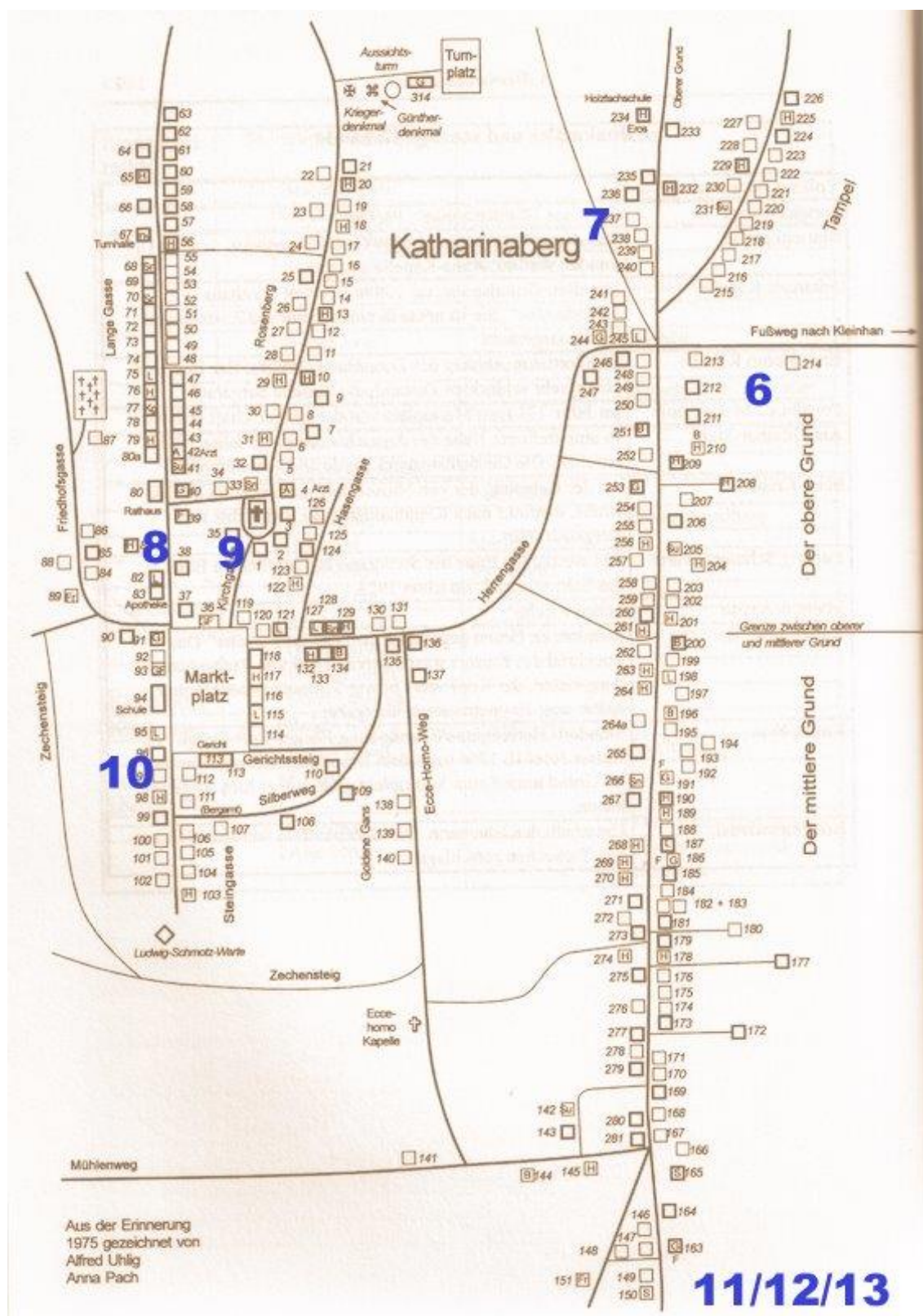
Letáčky z novin k příležitosti výstavy EROS z roku 1928

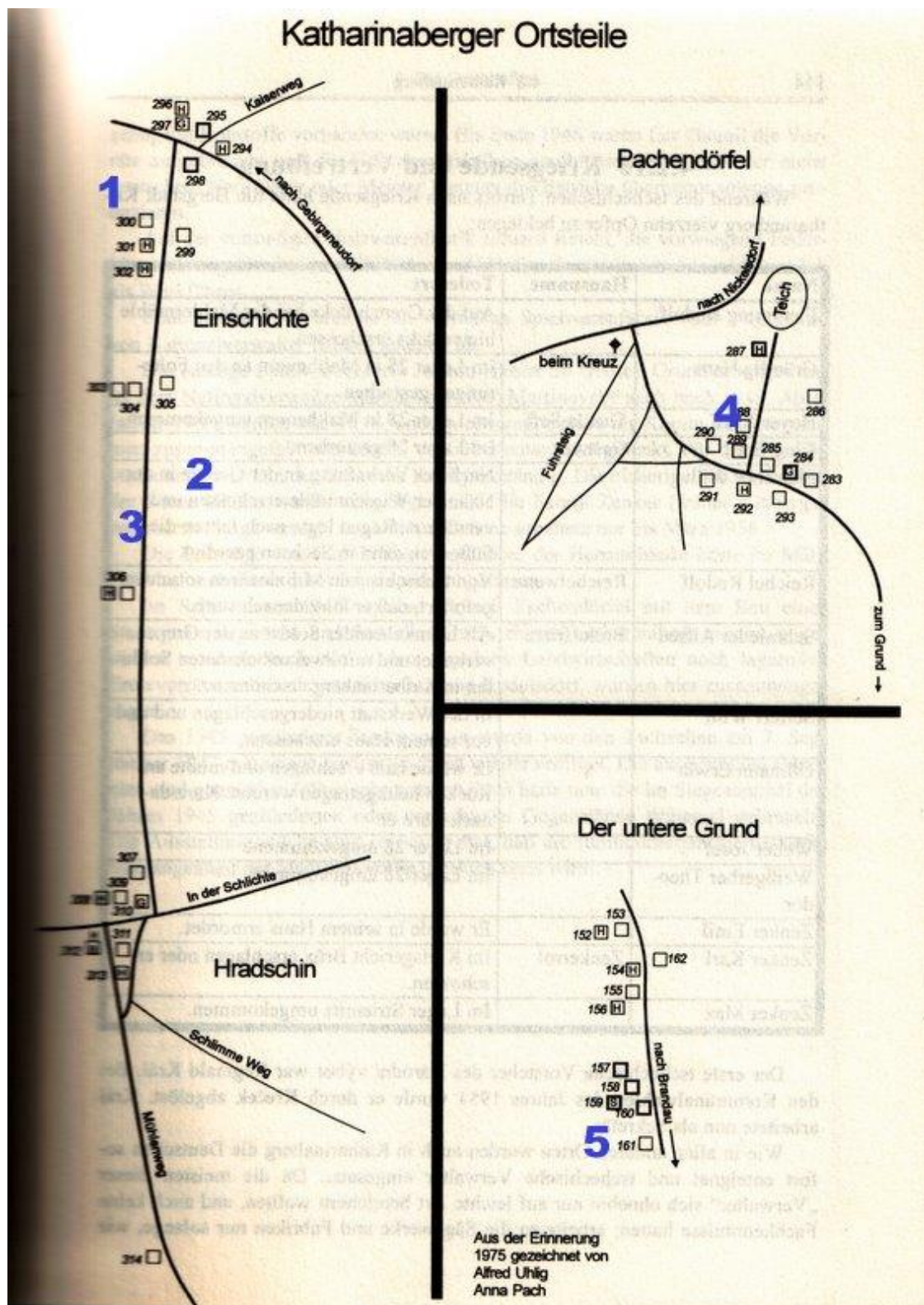
Pozvánky na výstavu EROS v roce 1928

Reklamní prospekt,
rok 1940

Mapa Hory Svaté Kateřiny a Gruntu
čísla označují místa, kde stály níže uvedené firmy

Mapa Hory Svaté Kateřiny podél hranic od Nové Vsi v Horách, Pachenkov a dolní Grunt
číslo označují místa, kde stály níže uvedené firmy

Firma Anton Zenker (č. 8)

Na náměstí pod kašnou byla firma Zenker, vyráběli a prodávali hračky, měli stálou prodejní výstavu.

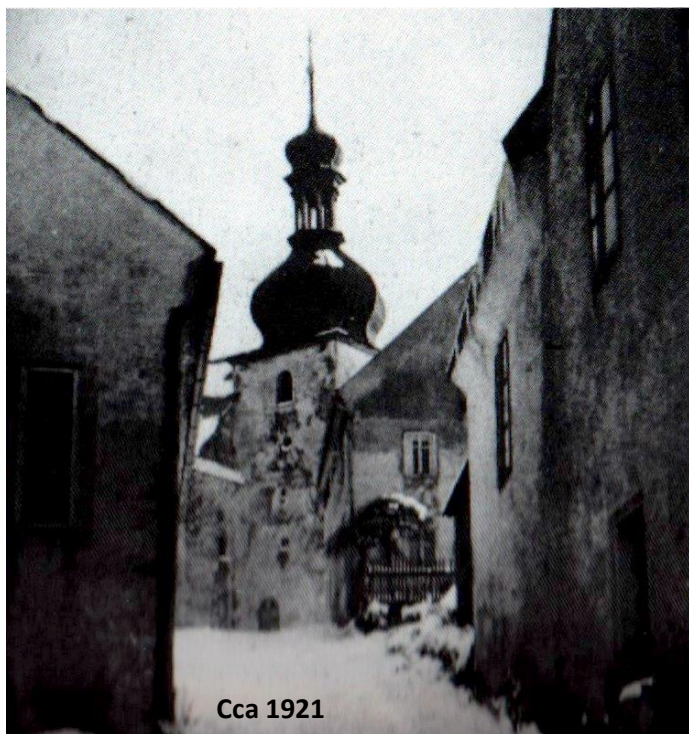
*Letáček z novin k
příležitosti výstavy
EROS z roku 1928*

Dnes rodinný domek

Reichel Adolf (č. 9)

V domku pod kostelem bydlela rodina Reichelova, Adolf se vyučil v dřevařské škole, kde později vyučoval, byl řezbář, soustružník, modelář. Ve válce přišel o pravou ruku, naučil se pracovat levou rukou. Jeho výrobky byly přesto jedinečné a neuvěřitelně precizní.

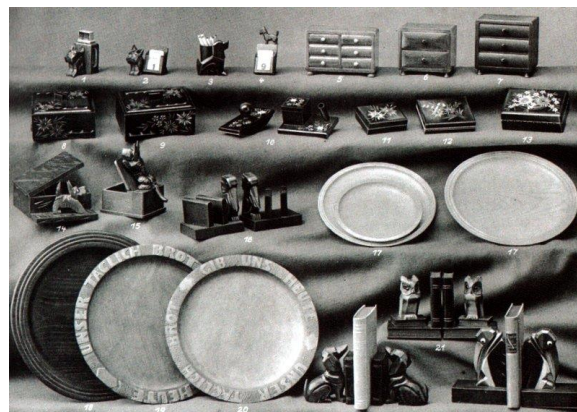
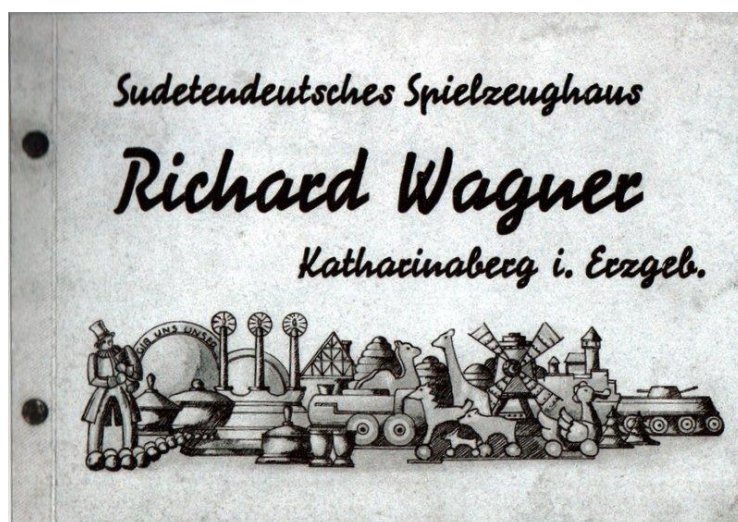
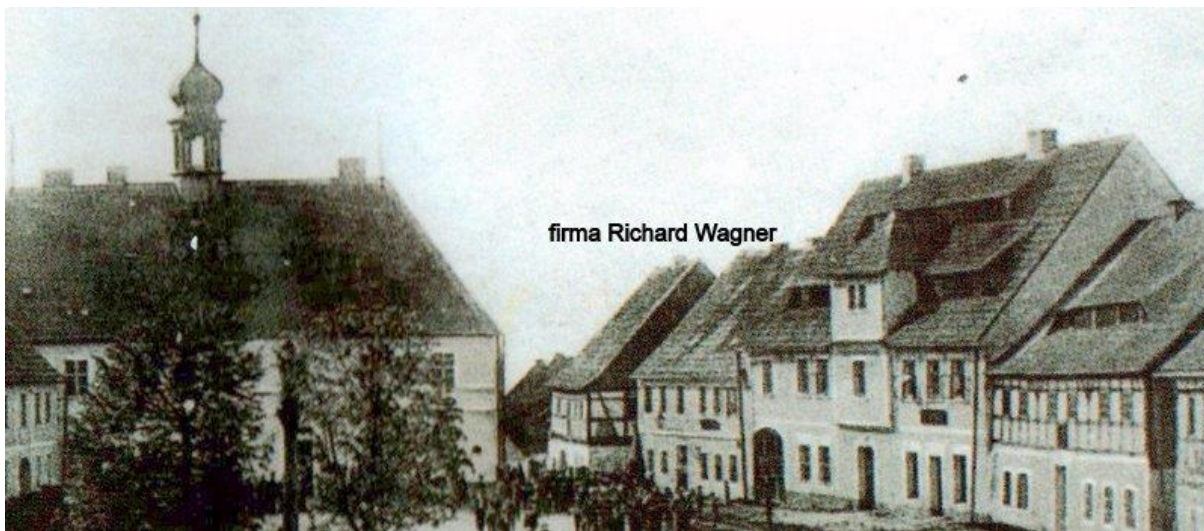
Práce Adofa Reichela

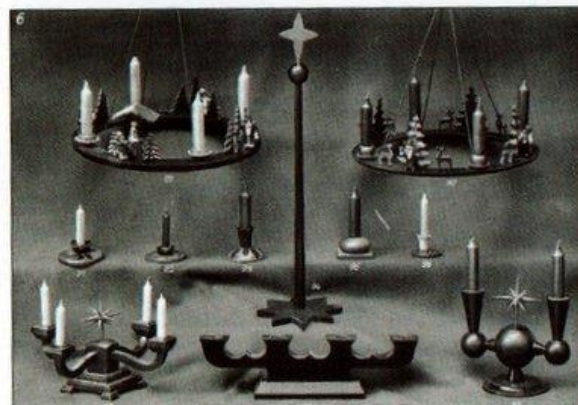
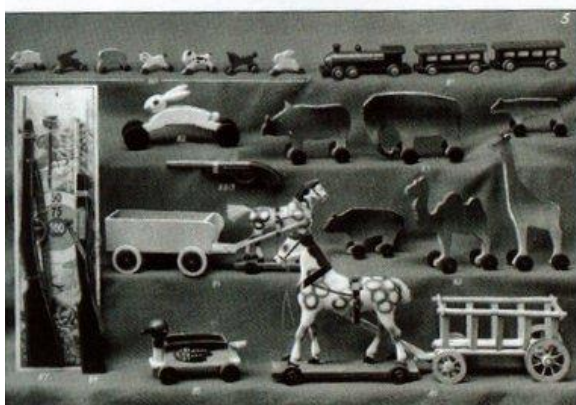
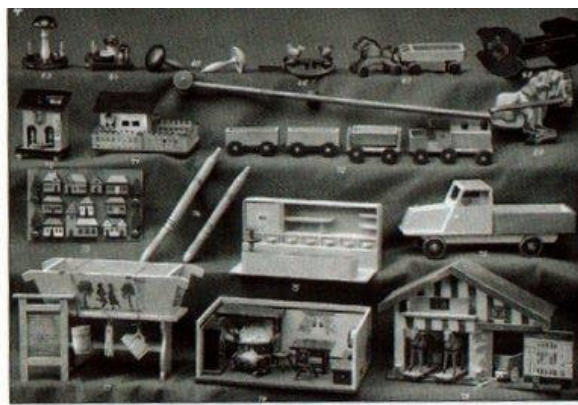
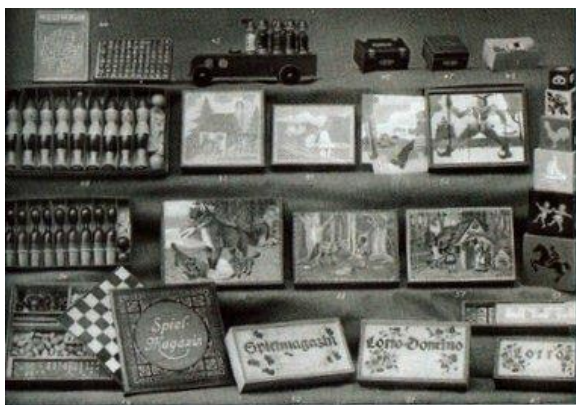

Dnes rodinný domek

Firma Wagner Richard (č. 10)

Na náměstí u soudu stála firma Wagner. Vyráběli hračky, všeho druhu, jak je patrné z katalogu firmy.

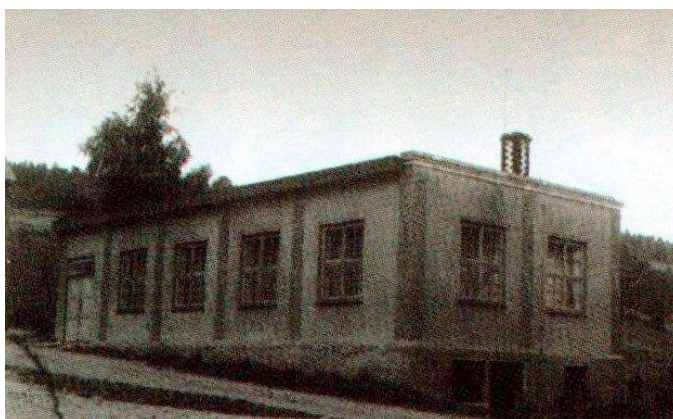
Místo, kde se firma nacházela

Firma Josef a Karl Zenker (č. 6)

Vyráběli dětské pušky a pistole ze dřeva. Po válce se zde vyráběly pod národním správcem Hruškou dětské tramvaje a električky.

Původně dvě výrobní budovy

Dnes rodinný dům

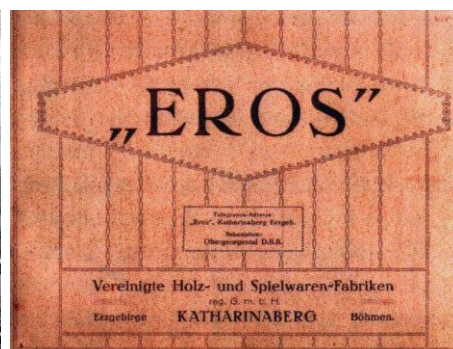
Horní Grunt

„STÁTNÍ UČEBNÁ DÍLNA PRO PRŮMYSL HRAČKÁŘSKÝ“ (č. 7)

V dolní Kateřině byla založena v roce 1874 škola pro výuku modelování a výrobu předmětů z papíru, později „STÁTNÍ UČEBNÁ DÍLNA PRO PRŮMYSL HRAČKÁŘSKÝ“. Své sídlo zde mělo také družstvo pro výkup a prodej dřeva a hraček, firma „EROS“.

1930

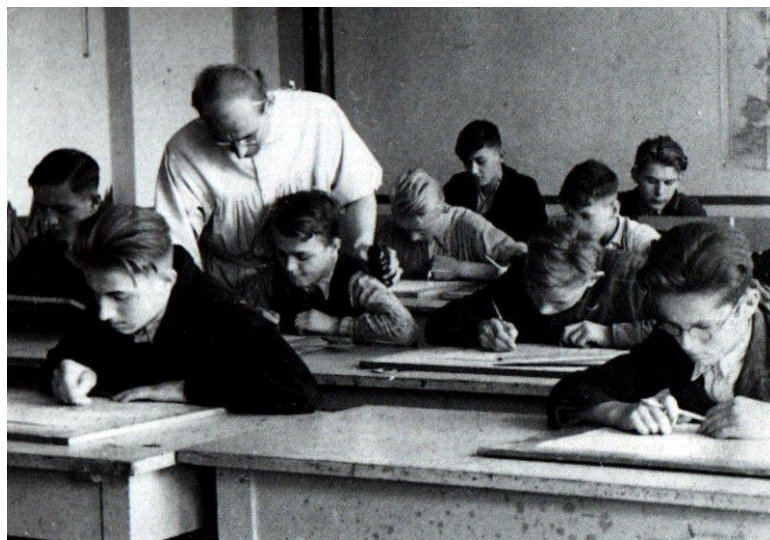
Původní označení školy

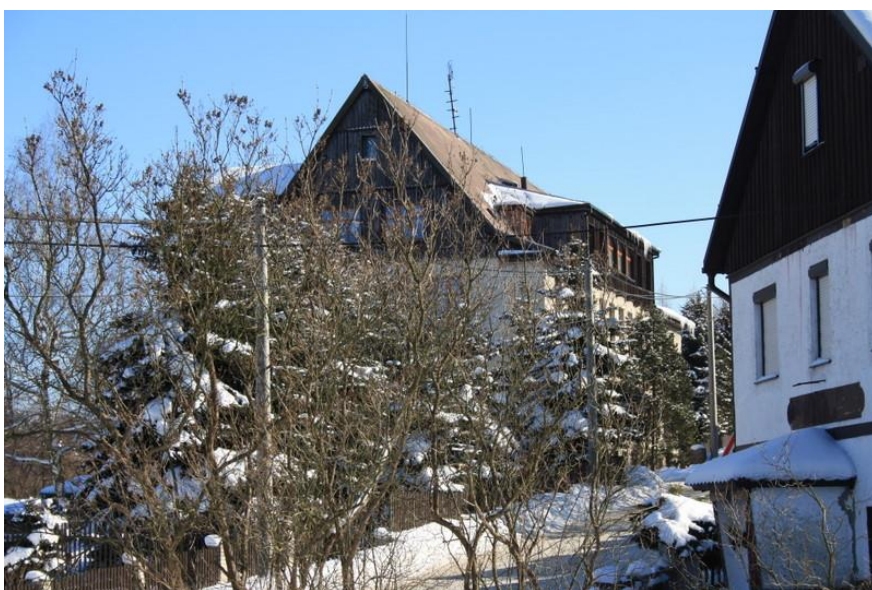
Horní Grunt 1930

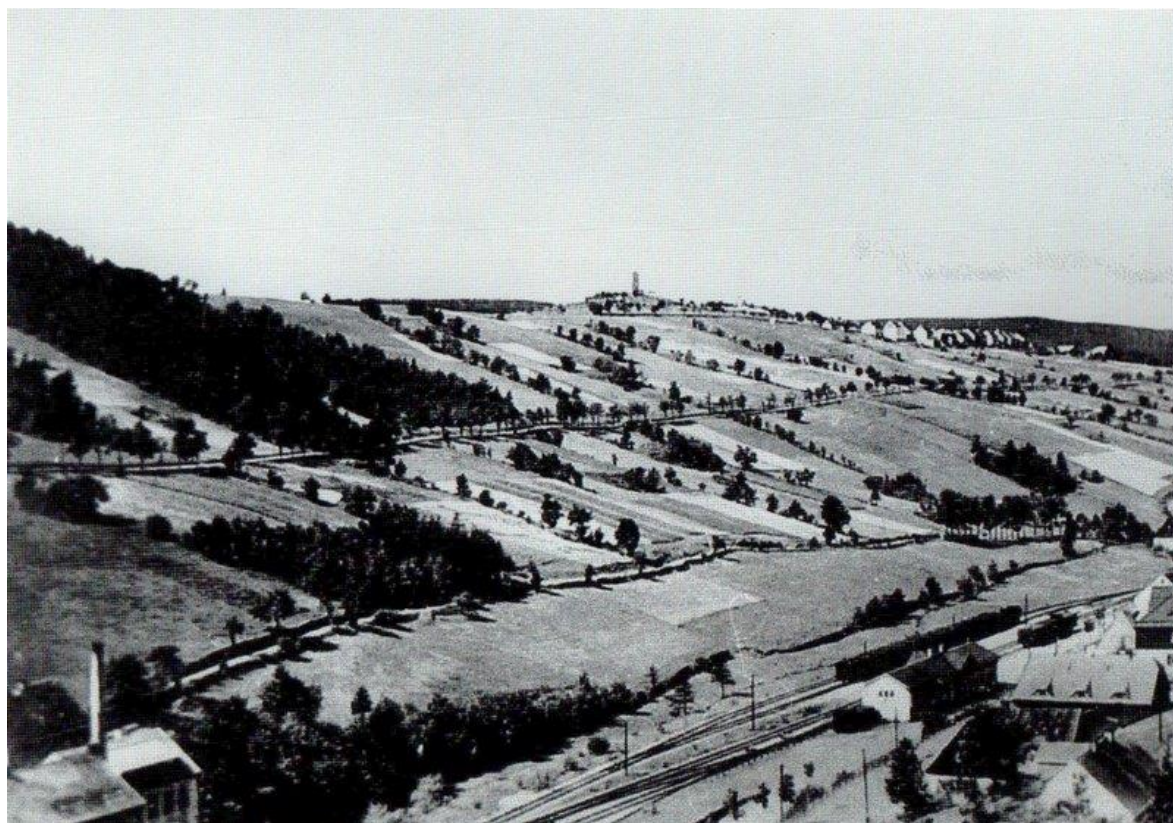
Učňové na praxi, v horní části vidíme rozvod řemenů (transmise)

Ve škole - výuka

Dnes je v budově dětský domov

Pohled od Nové Vsi v Horách, vpravo za tratí Německá Nová Ves, vlevo dole komín firmy Wagner

Firma J. A. Wagner (č. 1)

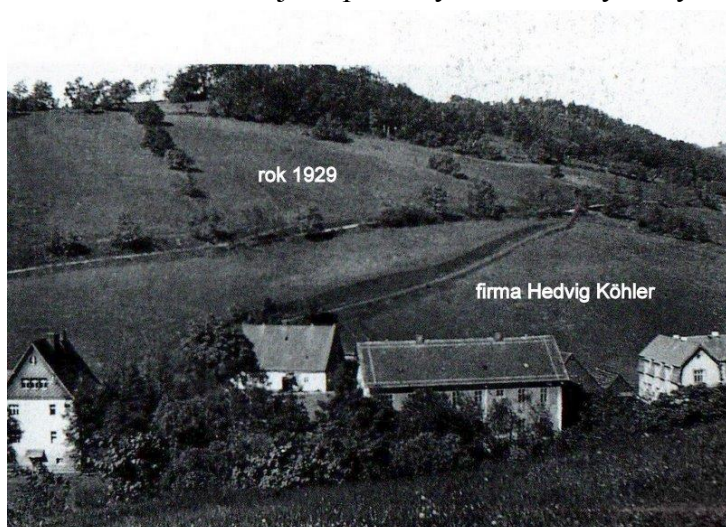
Vyráběli kancelářské a školní potřeby jako jsou násadková pera, pravítka, penály, hodiny na psací stůl apod. Firma ležela u hranic, demolice v roce 1955.

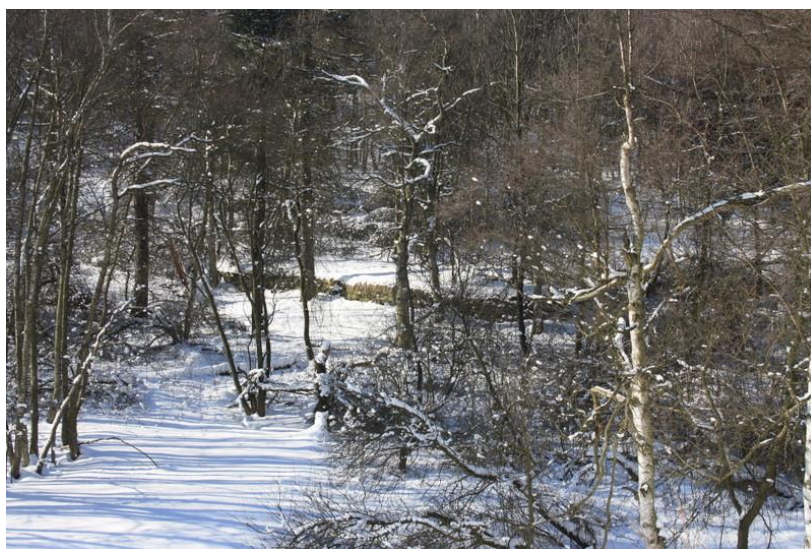
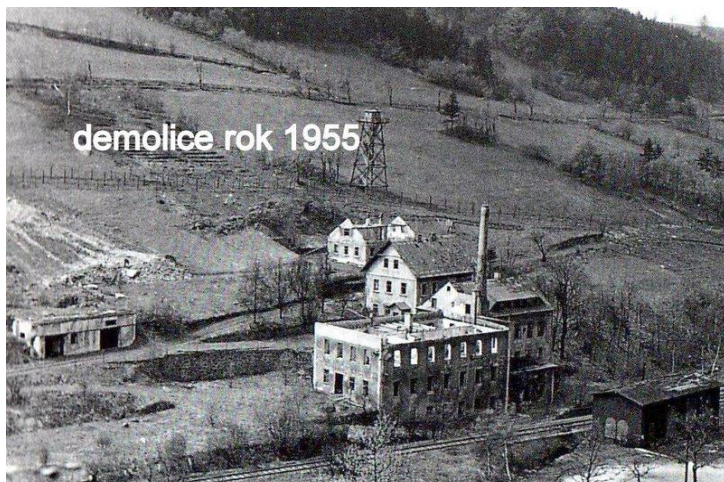
*Letáček z novin k příležitosti
výstavy EROS z roku 1928*

Firma Hedwig Köhler (č. 2)

Vyráběli nábytek pro panenky potažený látkou v různých velikostech a odstínech.
Ve 40 letech 20. stol. jako první vyváželi své výrobky do Holandska.

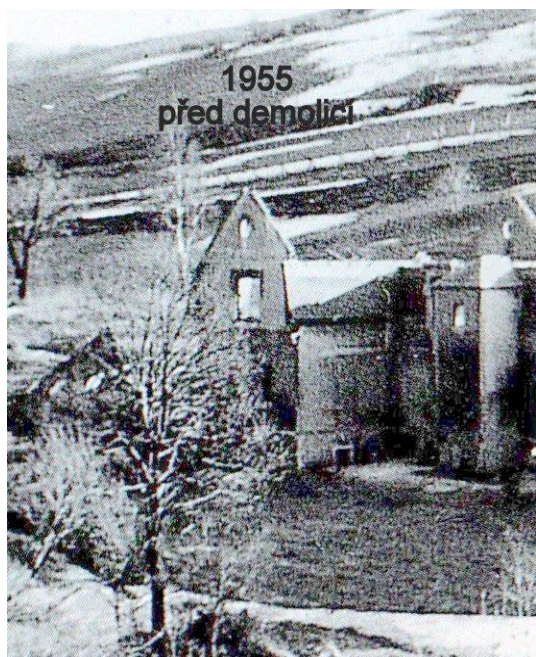
*Letáček z novin k příležitosti
výstavy EROS z roku 1928*

Místo, kde se firma nacházela

Firma Alois Walter (č. 3)

Budova stále vedle firmy Köhler, vyráběli domina, kubusy, pyramidy, svícny, vozíky, koně.

Osud všech třech fabrik směrem na Horu Svaté Kateřiny byl jasný, demolice, vystřídaly je na dlouhou dobu ostnaté dráty podél hranic

Pachenkov - část Hory Svaté Kateřiny

Toto místo má dávnou a bohatou minulost.

Firma Eduard Reichel (č. 4)

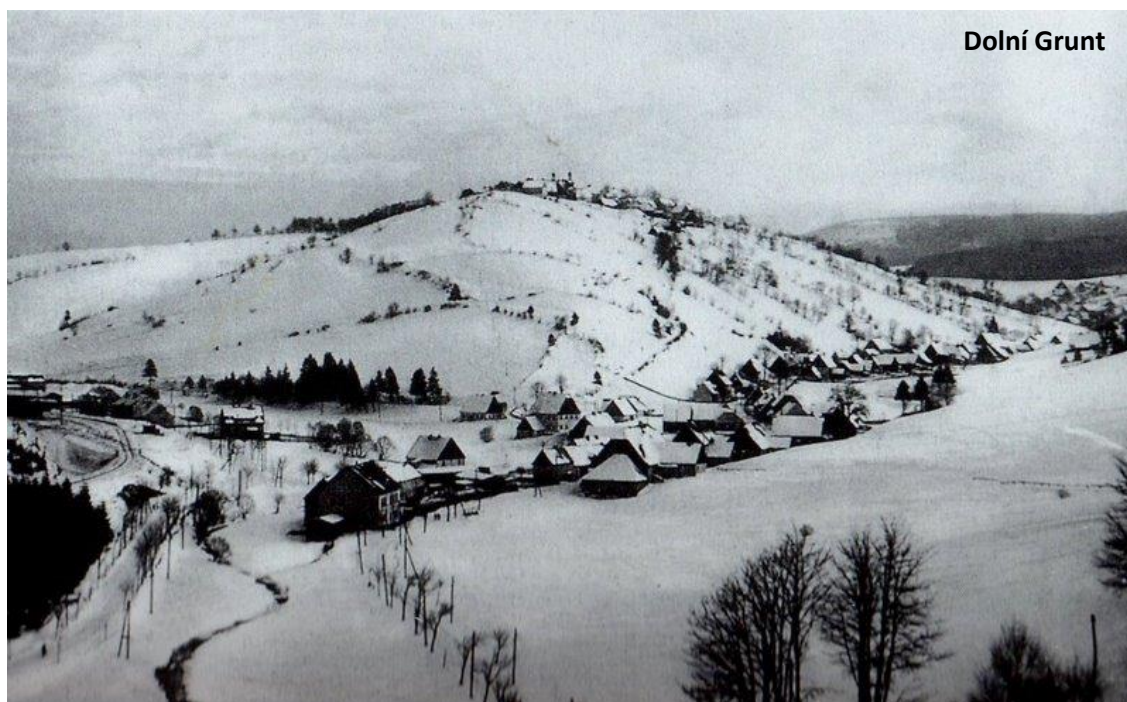
V 15. století zde stál mlýn, kovárna a krčma, později vše vyhořelo a postavila se zde pila a továrna na hračky, kazety s intarziemi nebo malované.

Dnes rodinný dům

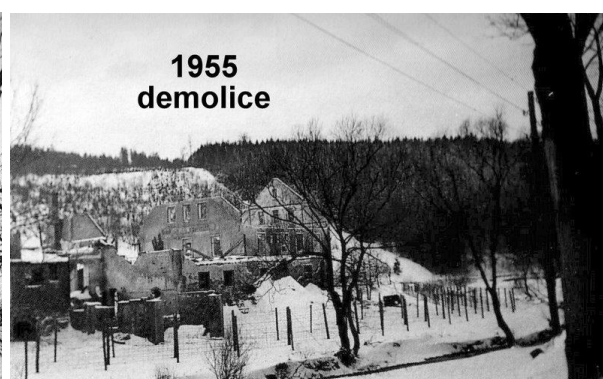
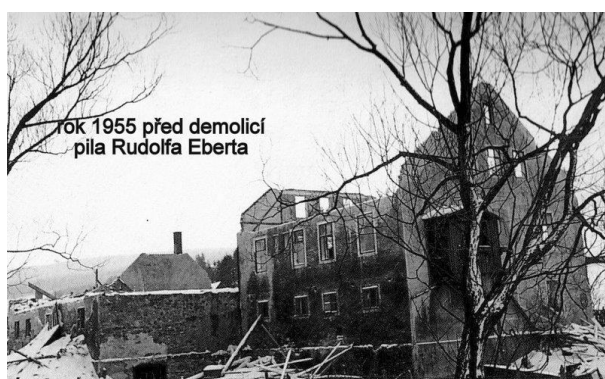
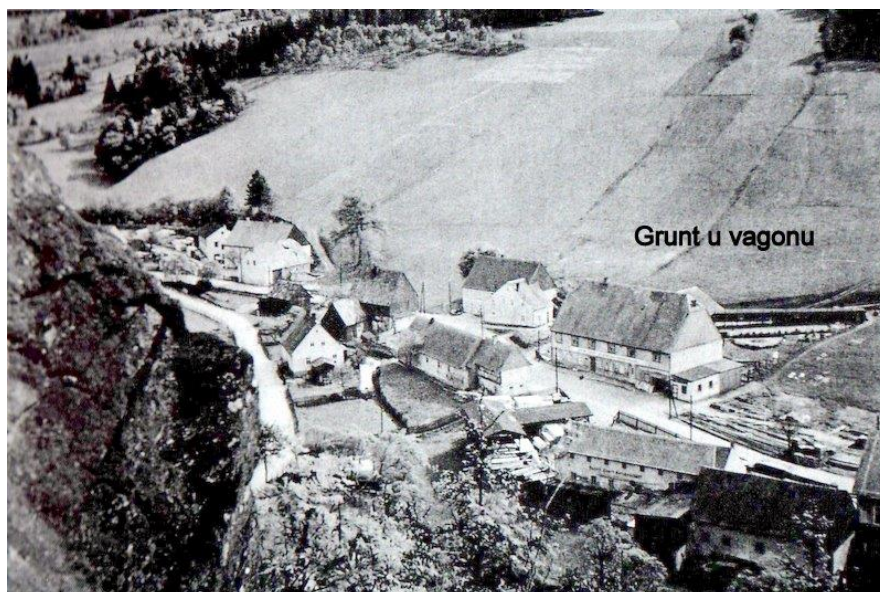
Dolní Grunt

Dolní Grunt

Firma Rudolf Ebert (č. 5)

Pila, výroba dřevěných obalů. Demolice.

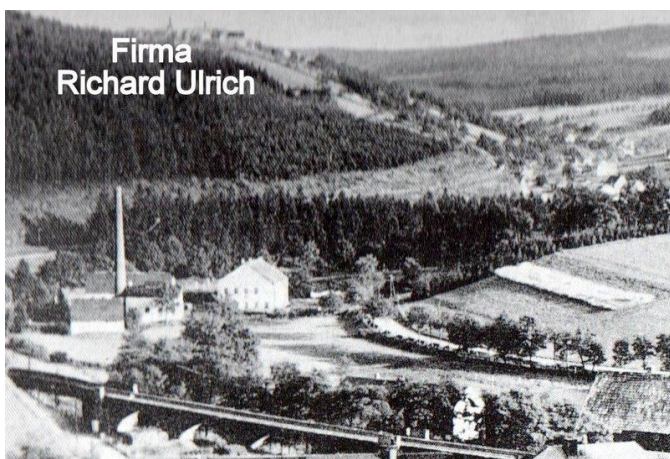
Místo, kde se firma nacházela

Oberlochmühle

Oberlochmühle (doslovný překlad - mlýn v horním údolí) bylo místo mezi Horou Sv. Kateřiny a Brandovem, kde stály domky, mlýn, firmy. Dnes nemá žádný geografický název. Celá tato oblast byla zlikvidována, jelikož stála u hranic.

Firma Richard Ulrich (12)

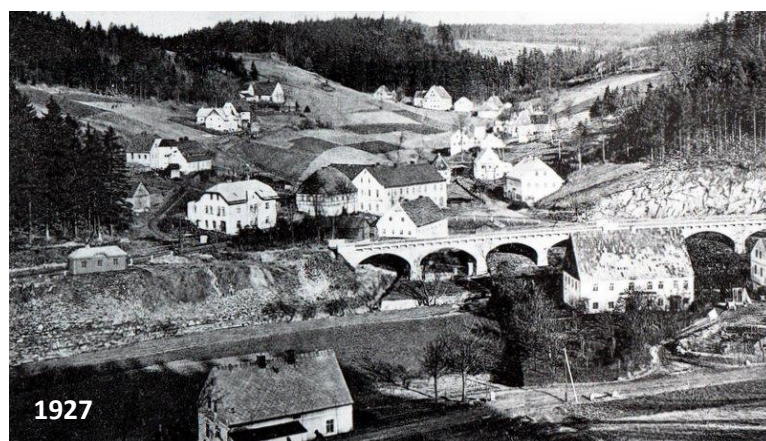
Vyráběli hračky. Demolice

Místo, kde se firma nacházela

Firma Anna Göhlert (č. 13)

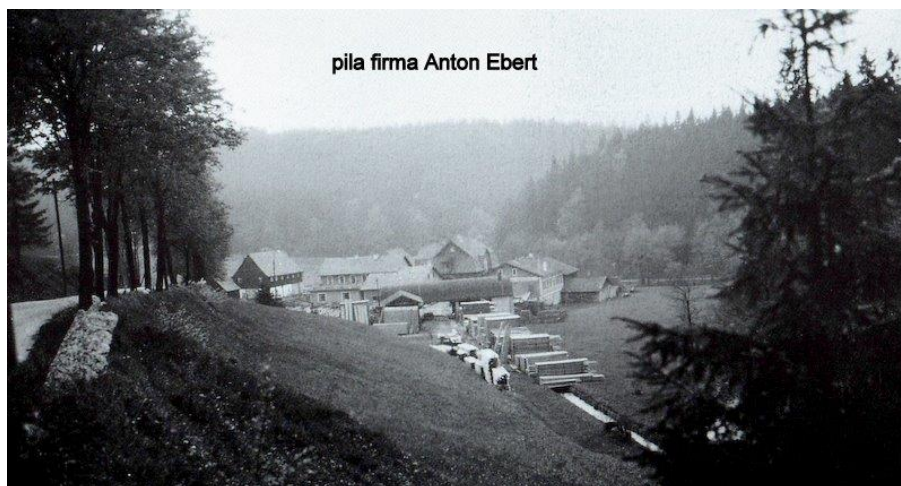
Vyráběli a prodávali hračky již před první světovou válkou. Demolice.

Před mostem stála firma Göhlert, most byl postaven pro železnici, trať vedla mapovanou oblastí

Pila Anton Ebert (č. 11)

Po válce byla v objektu vojenská posádka, později výroba hrnců, výroba zahradního nábytku, briket, skladové prostory, kravín.

== ANTON EBERT ==
Säge- und Hobelwerk, Holzhandlung,
KATHARINABERG, Malermühle, Tel. 10 b

empfehl ich zur Lieferung sämtlicher Schnittmaterialien wie Kanthölzer, Baubretter, Latten, Tischlerbretter, gut ausgetrocknete Hobeldielen, Stabbretter, Dachschindeln, schwache Brettchen für die Spielwarenindustrie.

BEI BEDARF BITTE OFFERTE EINZUHOLEN.

*Letáček z novin k
příležitosti výstavy
EROS z roku 1928*

Dnes zbořeniště a kravín

Letáčky z novin k příležitosti výstavy EROS z roku 1928:

Kinder-Klaviere
 von der kleinsten bis zur größten
 Ausführung liefert konkurrenzlos
Erhard Uhlig,
 Katharinaberg.

Albin Wagner,
 Katharinaberg.
 Bahnstation: Obergeorgenthal,
 Telephon: Katharinaberg Nr. 4.
 Spezialerzeugung von Kinderpianos von
 der einfachsten bis zur feinsten Ausführung.

Achtung!
Maschinen
 für die Holzbearbeitung und
 Transmissionen
 erhalten Sie in neuester Ausführung bei
F. B. Walter, Maschinenbau,
 Katharinaberg im Erzgebirge.

Albin Wagner,
 Katharinaberg.
 Bahnstation: Obergeorgenthal,
 Telephon: Katharinaberg Nr. 4.
 Spezialerzeugung von Kinderpianos von
 der einfachsten bis zur feinsten Ausführung.

Schachfiguren
 in französischen und eng-
 lischen Formen,
 Reiseschachfiguren,
 Schirmgriffe
 und Oberteile
 und alle anderen Drechs-
 lerwaren liefert äußerst
 preiswert die Holzdreherei
 mit Automaten des
Albin Weidner,
 Katharinaberg im Erzgebirge.

Alfred & Willy Bierich
 Holzwarenfabrikation
Katharinaberg im Erzgebirge.
 Zweigbetrieb: Oberlohmühle
 im Erzgebirge, Sachsen.
 Erzeugung: Massenartikel
 jeder Art und Bestandteile
 aus Holz f. andere Industrien.
 Spezialität: Besteckkästen,
 Instrumentenkästen, Hand-
 schuh-, Kragen- und Brief-
 kassetten, Toilette- und Mani-
 cure-Etuis, Mustertaschen.
 Holzeinlagen jeder Art.
 Alleinige Erzeuger des gef. gesch.
 Schuhspanners „Wapke“.

Alfred & Willy Bierich
 Holzwarenfabrikation
Katharinaberg im Erzgebirge.
 Zweigbetrieb: Oberlohmühle
 im Erzgebirge, Sachsen.
 Erzeugung: Massenartikel
 jeder Art und Bestandteile
 aus Holz f. andere Industrien.
 Spezialität: Besteckkästen,
 Instrumentenkästen, Hand-
 schuh-, Kragen- und Brief-
 kassetten, Toilette- und Mani-
 cure-Etuis, Mustertaschen.
 Holzeinlagen jeder Art.
 Alleinige Erzeuger des gef. gesch.
 Schuhspanners „Wapke“.

Další firmy na zpracování dřeva v Hoře Svaté Kateřiny

Oskar Nestler – dřevovýroba

Josef Weber – nábytek

Adolf Fuchs - figurky s havířskou tematikou

Karl Fusch – soustružení

Walter Chernoschek – soustružení s dřevosochařství

Anton Mahner – nástěnné obrázky, věšáky

Karl Mock – výroba nábytku

Theodor Weissgerber – řezbář (figurky světců pod skleněným zvonem)

Schmieder Adolf – obruče, madla na nábytek, šindele

Nestler Karl – školní potřeby, pokladničky, vláčky

Uhlig Erhard – klavíry, piána, zvonkohry

Uhlig Artur – dřevěné doplňky do koupelen a ordinací

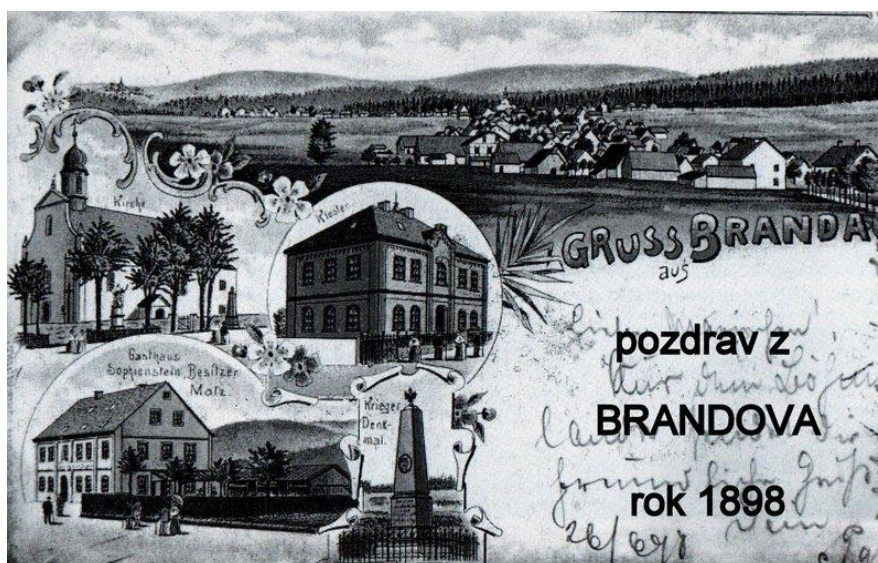
Ferdinand Zeidler - figury z papírové masy

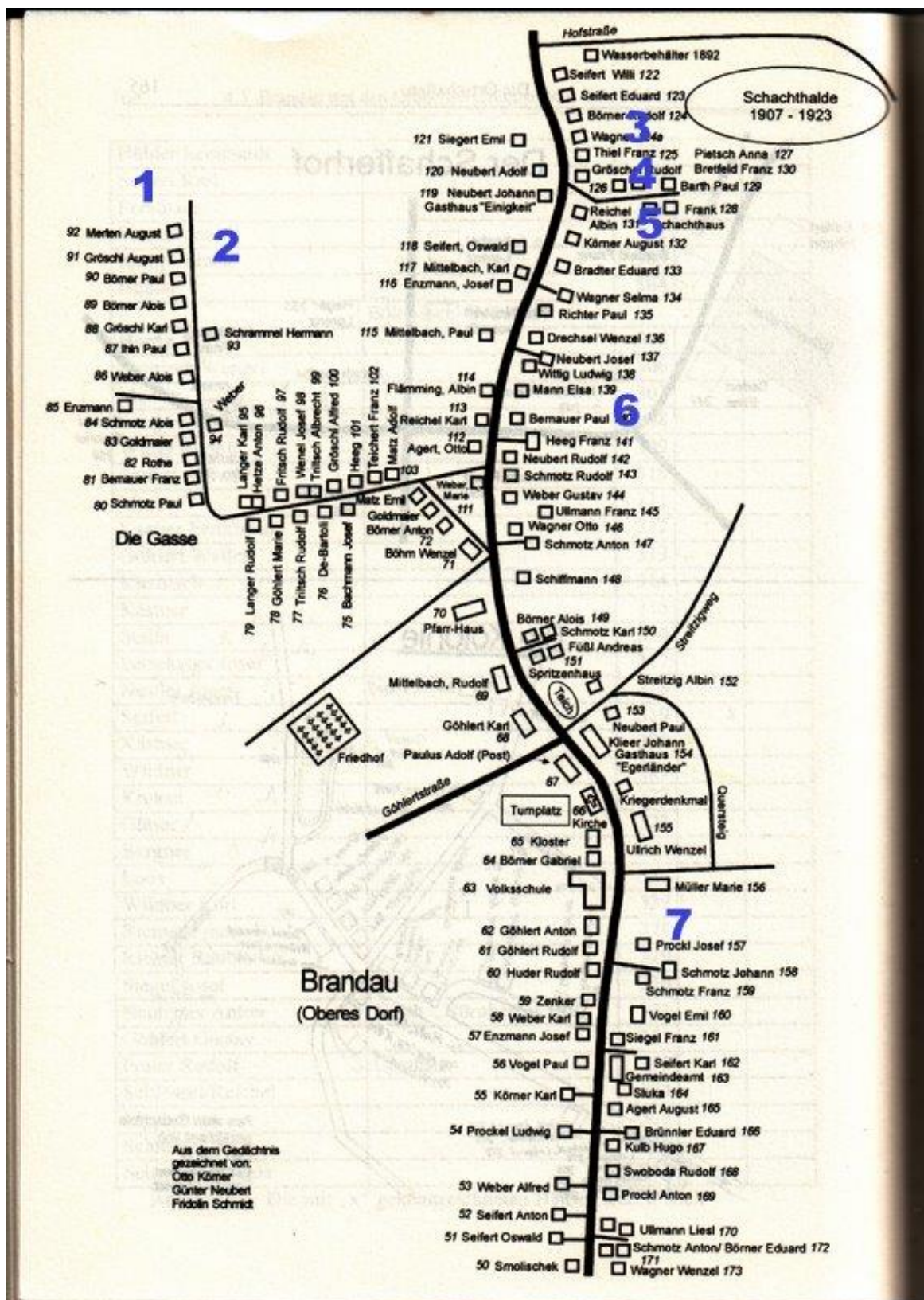
Emil Weissgärber - zboží s vánoční, velikonoční a šprýmovnou tematikou

3.2.4. Brandov

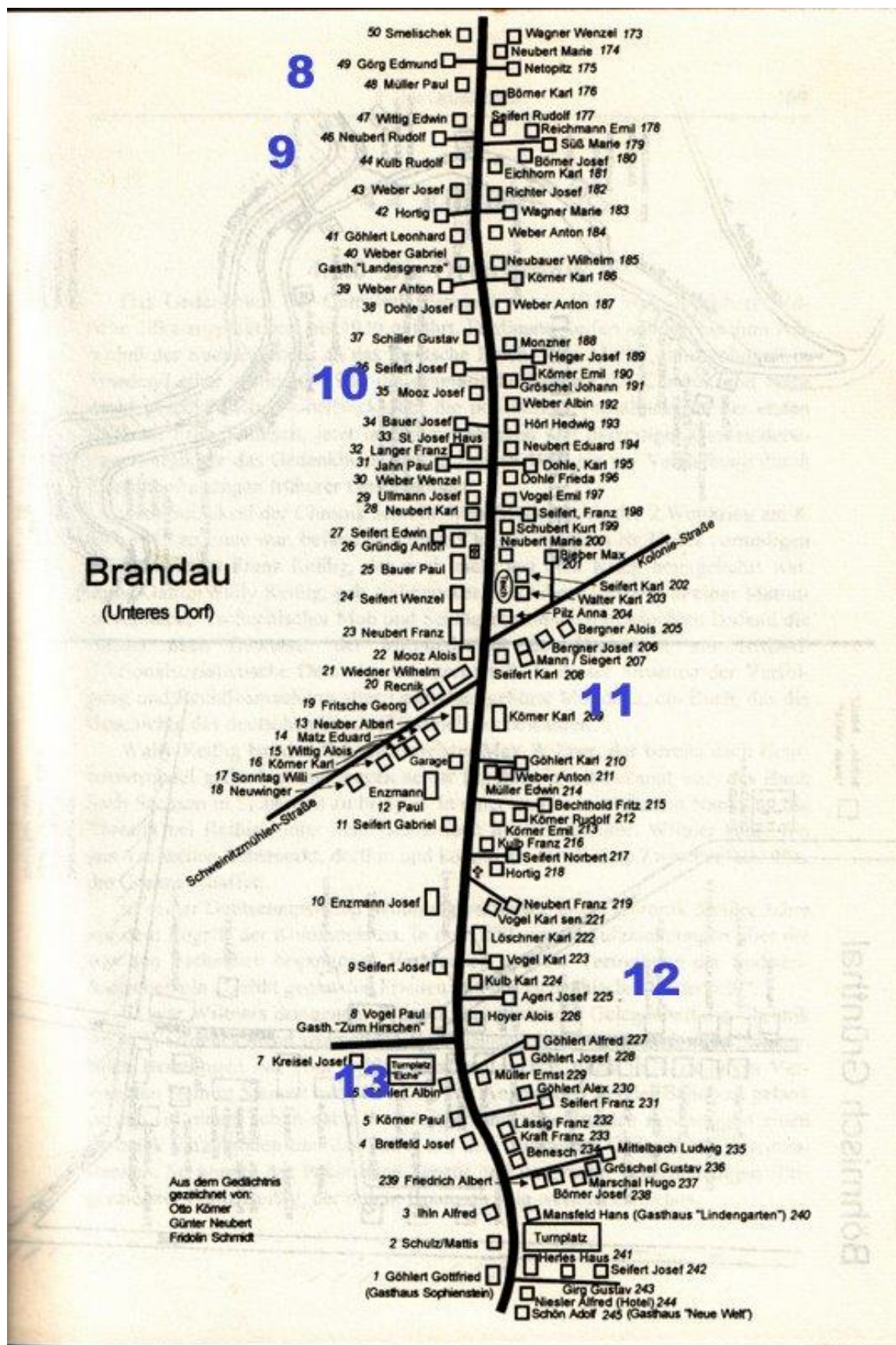
Obec byla založena na počátku 16. století. V roce 1939 mělo obec 3420 obyvatel. Brandov měl výhodnou pozici oproti ostatním obcím v tom, že bezprostředně sousedil s větším městem Olbernhau na německé straně. Mnozí Brandovští docházeli za prací do podniků v Sasku. Ti co zůstali doma, v létě pracovali v lese, mohli si bezplatně odnášet dřevo. Ženy doma dřevo nařezaly a vysušily, takto zpracované hranolky přenášely do Saských firem ke zpracování. Vytočené dílky pak ženy a děti nosily zpět domů, aby je mořily, barvily a kompletovaly v hotový výrobek. To byl impuls k vzniku fabrik podél potoka v Brandově. Soustružilo se a vyrábělo doma.

Celým Brandovem od lesa až k Zelenému údolí vedla lanovka, která svážela v huntech nerostné bohatství pro výrobu do oceláren.

Mapa horního Brandova
čísla označují místa, kde stály níže uvedené firmy

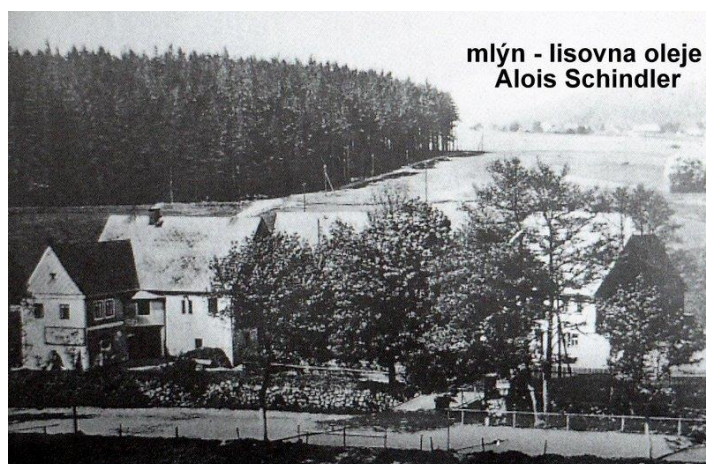
Mapa horního Brandova
čísla označujú miesta, kde stály nižšie uvedené firmy

Firmy podél Svidnice

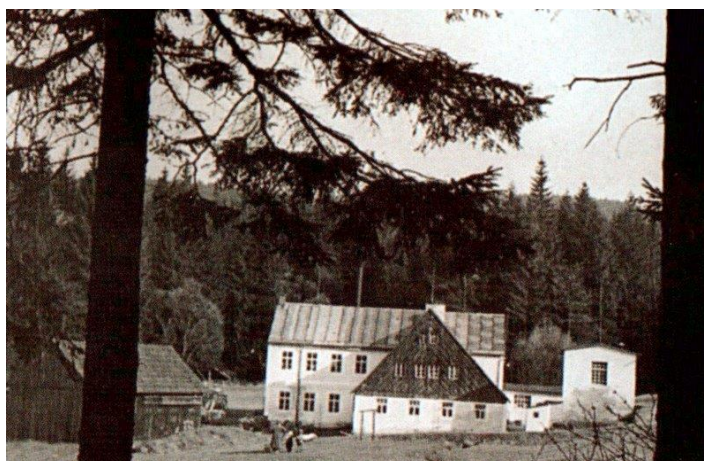
Alois Schindler (č. 1)

Lisovna oleje. Olej se lisoval nejen pro potravinářské účely ale především pro potřeby mazání strojů a zařízení. Demolice.

Firma Anton Weber (č. 2)

Vyráběli ramínka, ruční vozíky, žebříňáky. Demolice.

Poválečná hračkárna (č. 7)

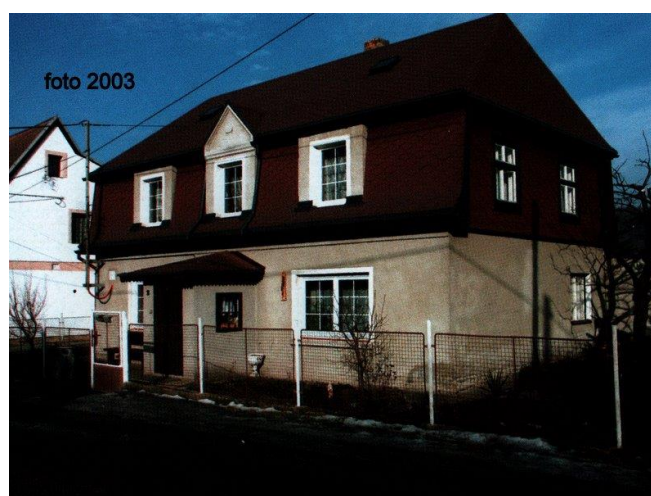
Původně řeznictví a hospoda, po válce se do této budovy soustředila výroba z postupně rušených hračkáren v Brandově. V roce 1964 byla jako předposlední hračkárna na horách zrušena.

Dnes

Firma Göhlert Albín (č. 13)

Vyráběli pokojíčky pro panenky. Po odsunu rodina vybudovala v Olbernhau firmu Reinhard Keller.

Dnes rodinný dům

Další firmy na zpracování dřeva v Brandově (podél hlavní silnice)

Wagner Rudolf - pokojíčky pro panenky (č. 3)

Franz Thiel - hračky (č. 4)

Greschl Rudolf – soustružení (č. 5)

Neubert Josef - pravítka, hračky, šplhací figurky (č. 6)

Kulb Rudolf - vyřezávané popelníky, stojánky (č. 8)

Weber Josef - krabice na kuželky, kuželky atd. (č. 9)

Saifert Josef - pravítka, trojúhelníky, školní potřeby (č. 10)

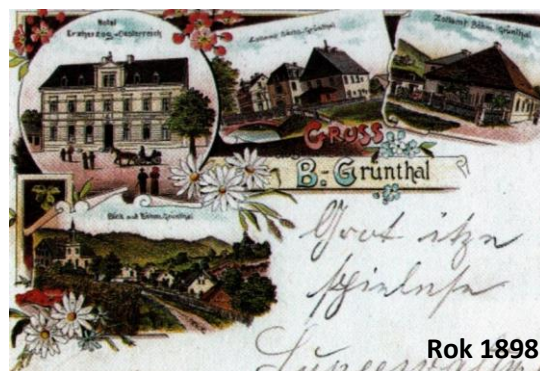
Bergner Josef - soustružené cívky, násadky, káči (č. 11)

Agert Josef - šachy, šachovnice, figurky (č. 12)

Börner Gustav - šperkovnice, krabice na fotky, kufříky na barvy

Zelený Důl - příhraniční část Brandova

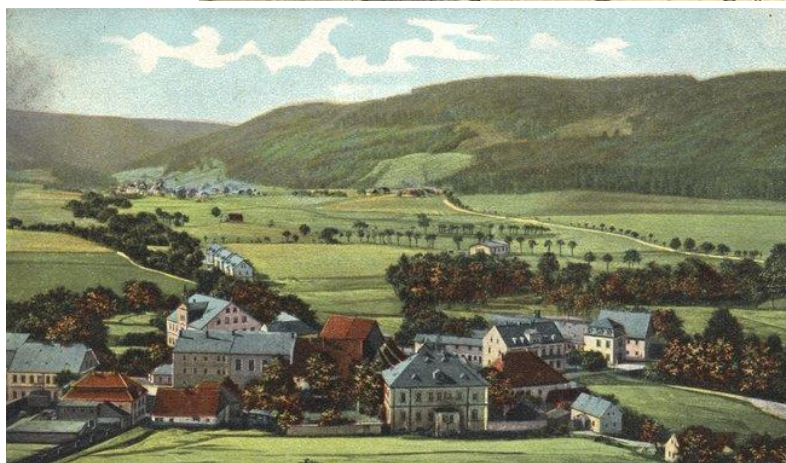
Zelený Důl, osídlená oblast u hranic, kde byly restaurace, autobusová zastávka, dopravní podnik, pekárna a jiné firmy. Po válce bylo vše srovnáno se zemí.

Rok 1898

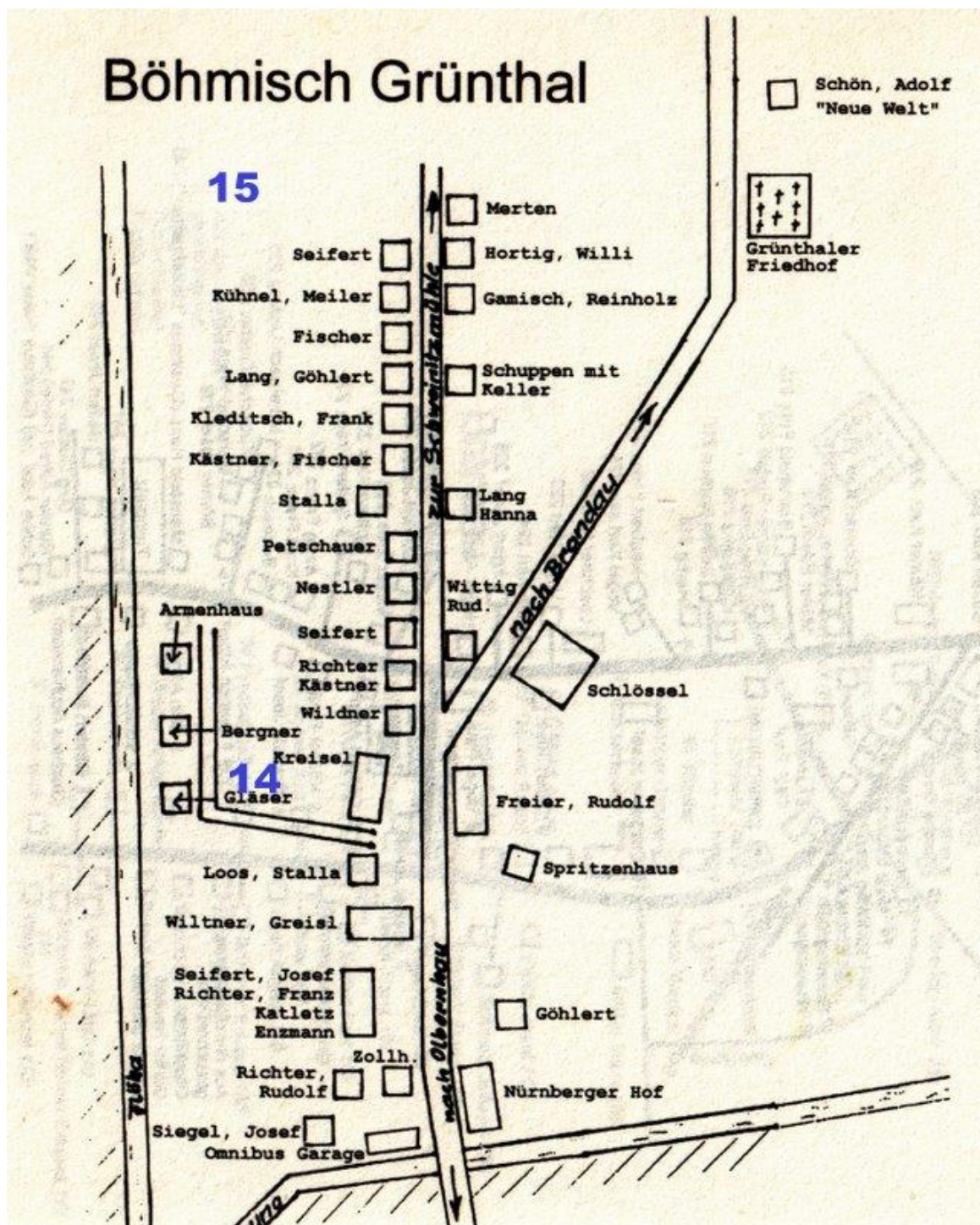
Rok 1905

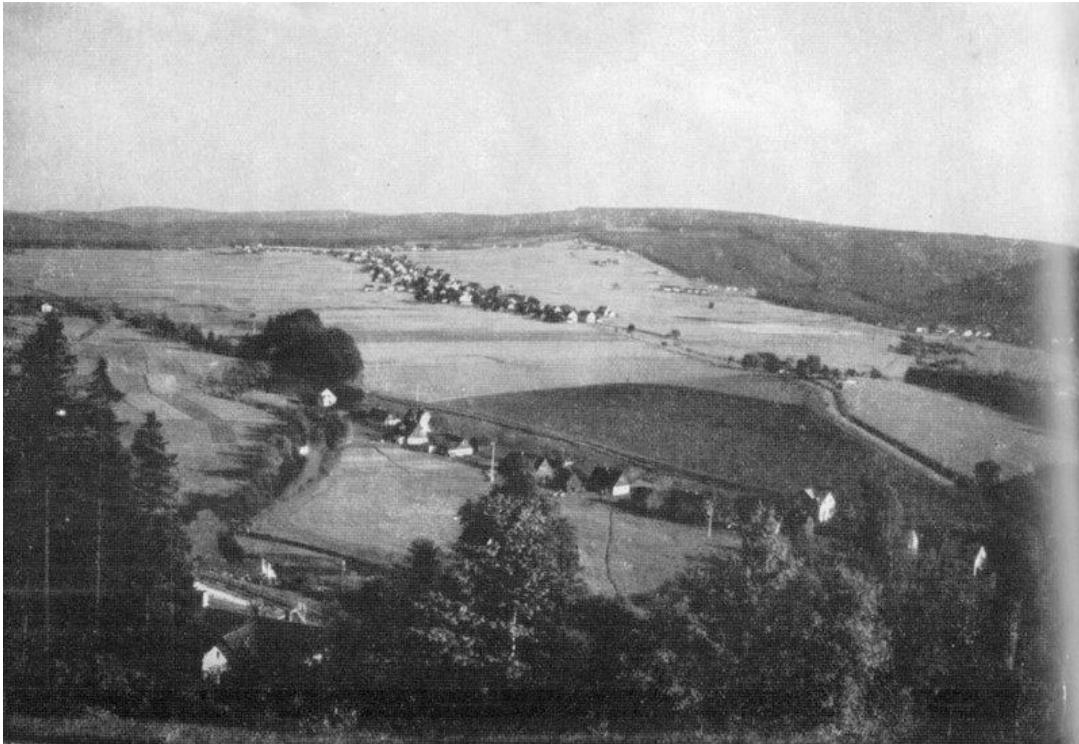
Dole Zelený Důl, vlevo cesta do Brandova, Brandov v pozadí, cesta a kopce vpravo Německo

Dnes nově vybudovaná oblast vietnamských prodejců

Mapa Brandova - Zelené údolí
číslo označují místa, kde stály níže uvedené firmy

Oblast podél Svidnice, kde stálo několik domů a firem na konci ulice Svidnický mlýn

Cesta k mlýnu, kde stálo cca dvacet domů

Firma Emil Gläser (č. 14)

Firma poháněná vodní energií. Vyráběli hračky. Demolice, na základech dnes stojí vodní agregát na výrobu elektřiny.

Vlevo podél cesty
firma Emil Gläser

Dnes funkční elektrárna

Svidnický mlýn (č. 15)

Schweinitzmühle
část Zeleného údolí (Svidnický mlýn)

1600 původně mlýn
1792 mlýn přebudován na pilu
1883 výroba plechů a drátů
1903 vše vyhořelo
1924 fabrika na plech a dráty
1938 – 1945 zbrojařský závod
Po válce částečně zdemolováno,
část sloužila jako kravín.

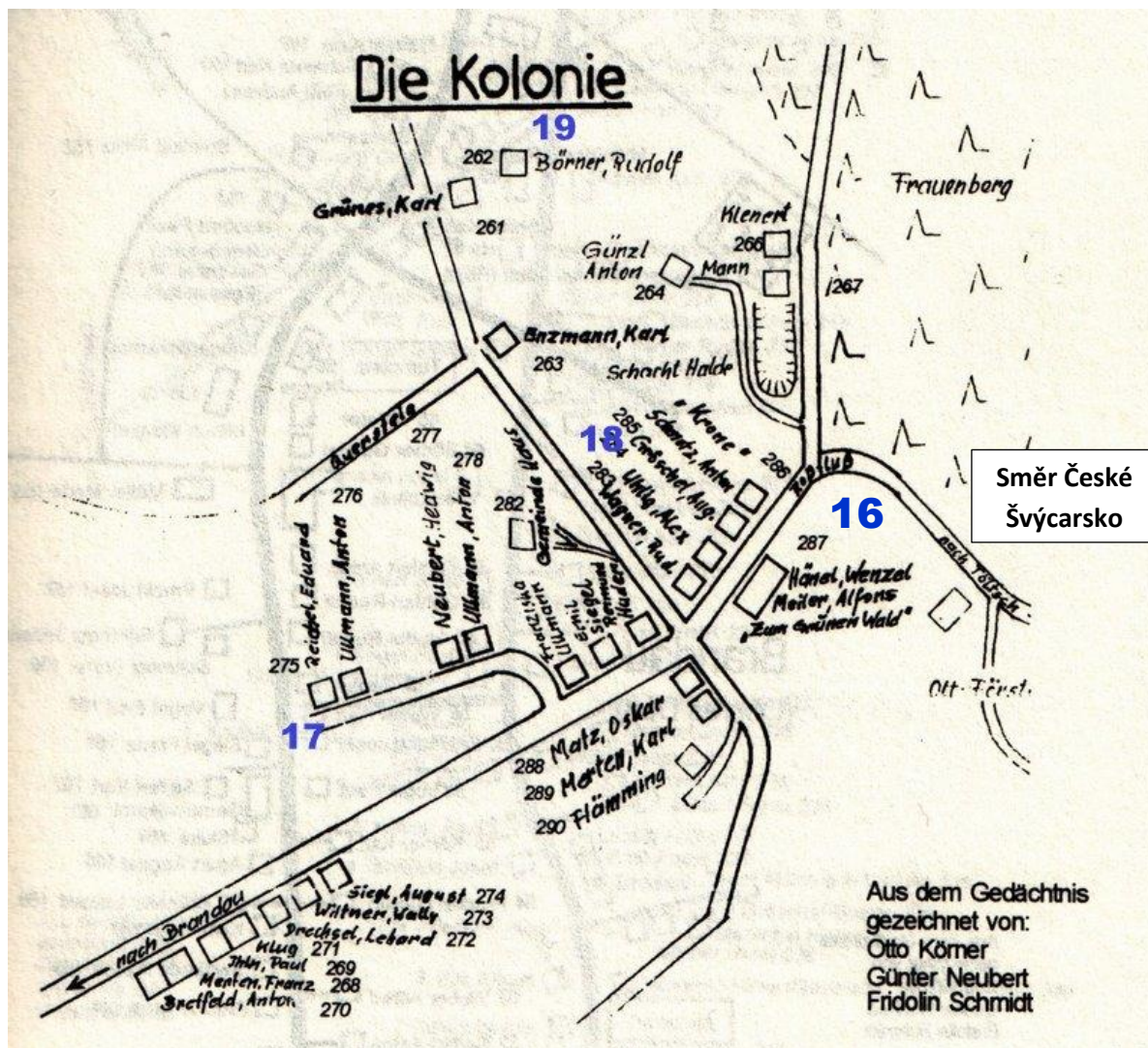
Dnes statek

Brandov - Kolonie

ulice směr Gabrielina Huť, nazývaná „milionářská čtvrť“.
V této oblasti bydleli převážně dělníci na šachtě.

Kolonie dnes

Mapa Brandova - Kolonie
číslo označují místa, kde stály níže uvedené firmy

Firmy na zpracování dřeva v Brandově (Kolonie)

Reichel Edmund - dřevěné penály, šperkovnice, kazety na šití (č. 17)

Greschl August - šachové figurky (č. 18)

Börner Rudolf - dřevoprodej (č. 19)

Firma Gröschl Anton (č. 16)

Soustružení, vyráběli pro vlastní spotřebu elektřinu. Demolice.

Místo, kde se firma nacházela

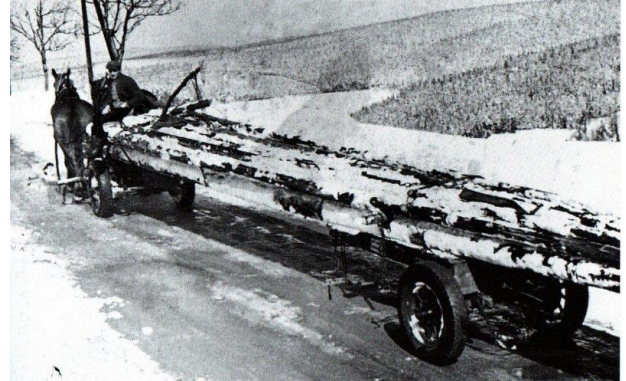
Brandov - Gabrielina Huť

V 18. století zde byla obec, ve které byla i huť na zpracování kovů. Oblast, která se kdysi nazývala České Švýcarsko. Po roce 1965 bylo vše zrušeno a v dnešní době se zde nenachází ani památka po tehdejších osídlení.

3.2. Přeprava na horách

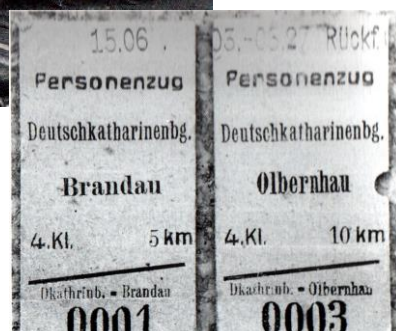
Dřevo z kopců, materiál a hotové výrobky se svážely koňskými povozy. Žebříňák byl základní dopravní prostředek pro všechny účely.

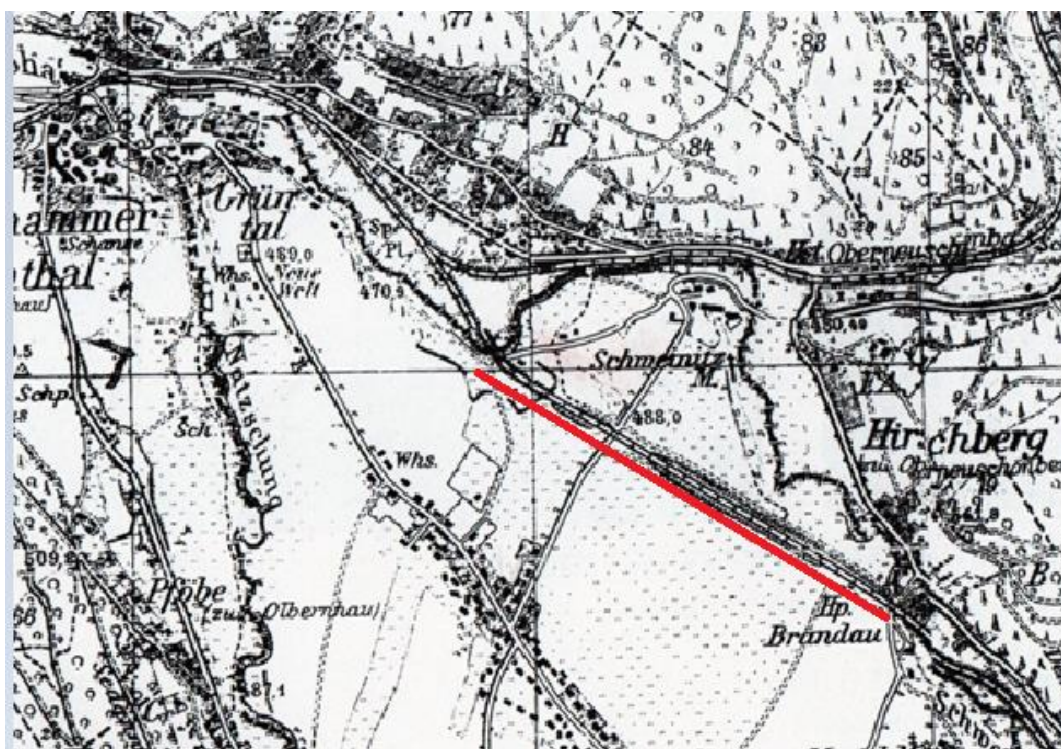
Zboží se v bednách sváželo po horách a dále Mosteckou stezkou do vnitrozemí. Rychlým rozmachem hračkářství byl ale tento způsob dopravy nedostatečný.

První vlakové spojení mezi Novou Vsí v Horách a Brandovem - Olbernhau, které vedlo Svidnickým údolím po německé a v Brandově po české straně, bylo oficiálně slavnostně zprovozněno 2. 5. 1927. Vlak převážel osoby, ale především materiál do Čech a hotové výrobky zpět do Německa a dále do Evropy. Např. firma Hedvika Gelert (str xx) vyvážela do Holandska jako jedna z prvních nábytek pro panenky. Po druhé světové válce tato doprava ztratila význam vzhledem k likvidaci celého pohraničí.

V květnu 1966 vyjel poslední osobní vlak touto cestou. Následně byla trať zrušena, mezi oběma státy byly ostnaté dráty, hranice byla po dlouhá léta uzavřena.

Červená čára znázorňuje úsek tratě po české straně

V pozadí most, přes který přeježděl vlak na německou stranu

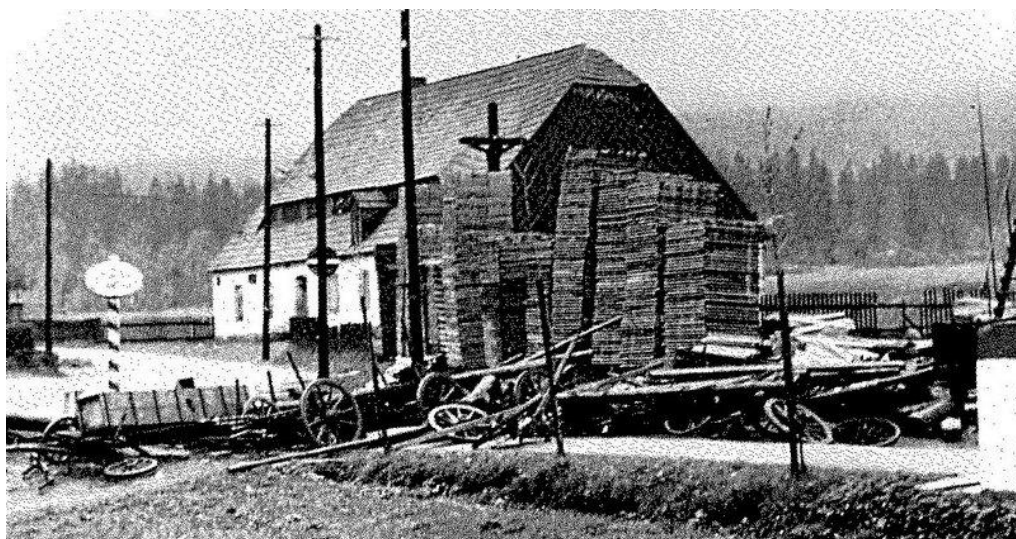
3.3. Historické nástroje, zařízení a výrobky

Pečlivě vybrané stromy se svázely z kopců.

Nejdříve se kulatina zpracovávala ručně, později na katrech.

Důležité bylo nařezané řezivo dobře vysušit, stavělo se do hrání.

Vysušené dřevo se začalo zpracovávat v domech, kde se bydlelo.

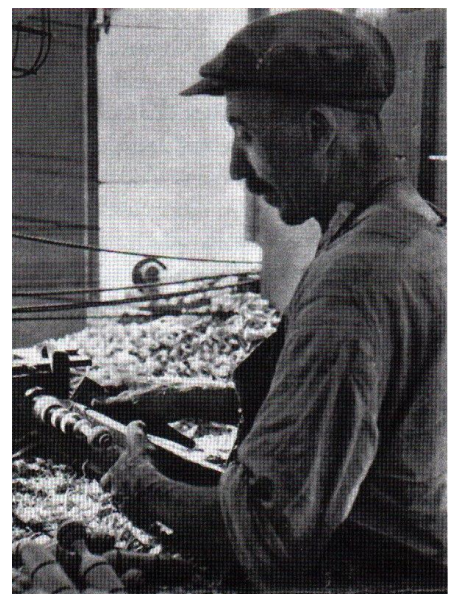
Práce s pořizem

Práce s dlátem

Vyřezávání koníka

Levotočivé soustružení

V jedné místnosti se soustružilo i vyrábělo.

Na práci se podílela celá rodina, včetně dětí.

Sousedé při práci

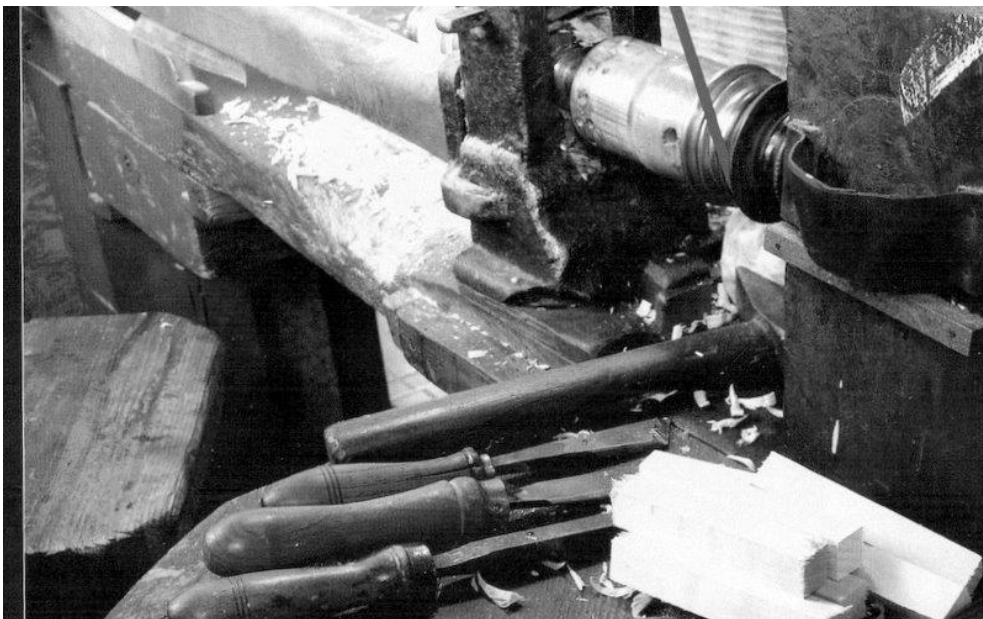

Výroba zvířátek z výseků

Hračky malovaly především ženy

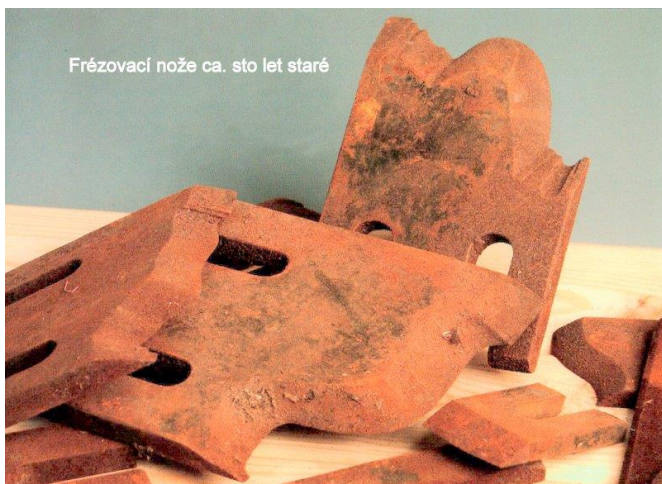
Levotočivý soustruh, dnes ve firmě Stephany Olbernhau

Výroba soustružených kol na výsek zvířátek, skanzen Seiffen

Soustruh, muzeum Nová Ves v Horách

Nože z firmy Hieronymus Thiel

Dláta na soustružení

Staré šrankovací kleště (na sklon zubů pily)

Zářezová pilka

Žlábkovací hoblík

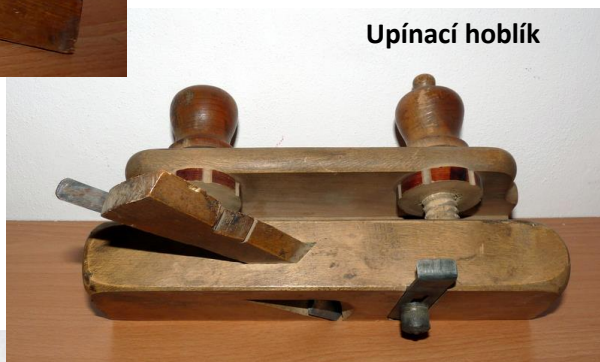
Rovný hoblík

Římsové hoblíky

Upínací hoblík

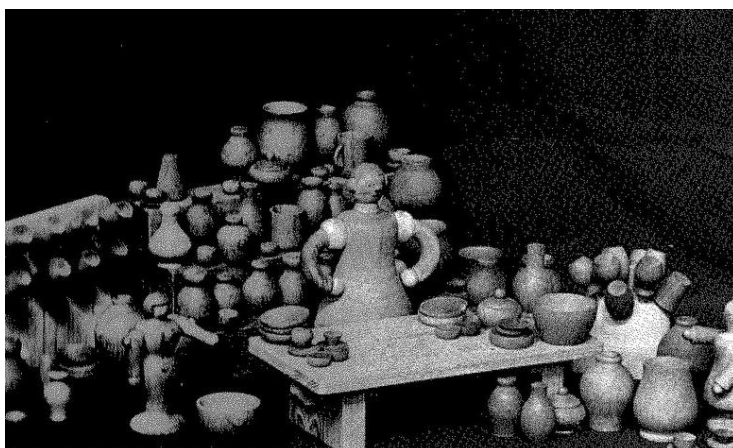
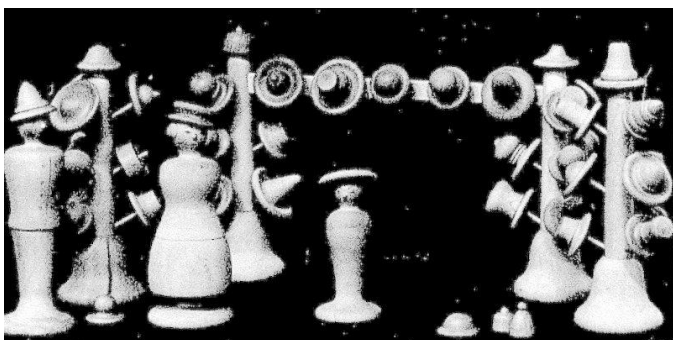
Hoblík na delší plochy

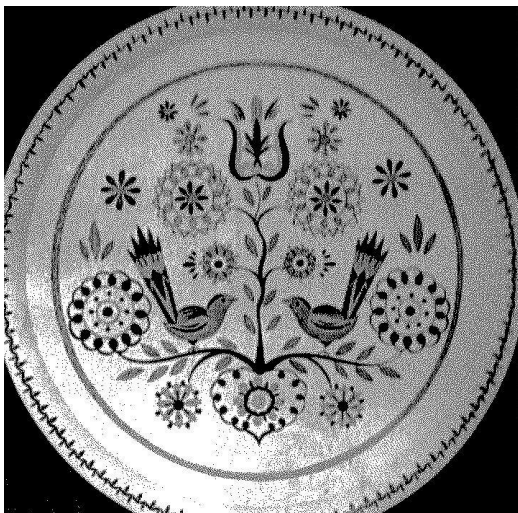
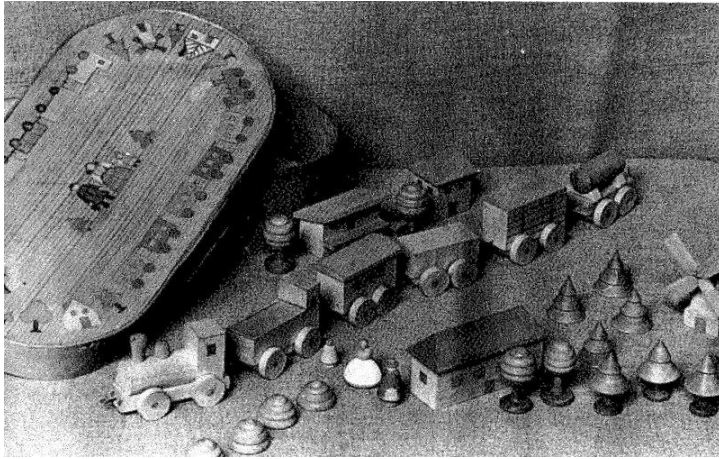

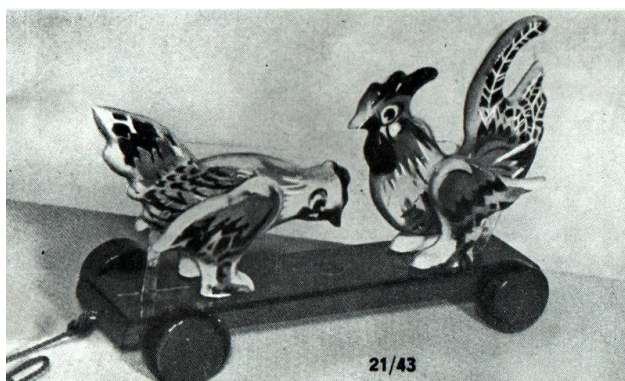
3.5. Historické výrobky po současnost

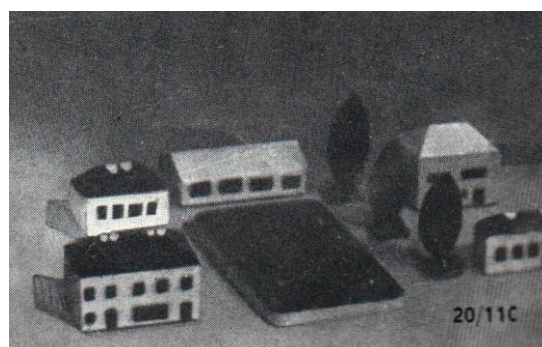
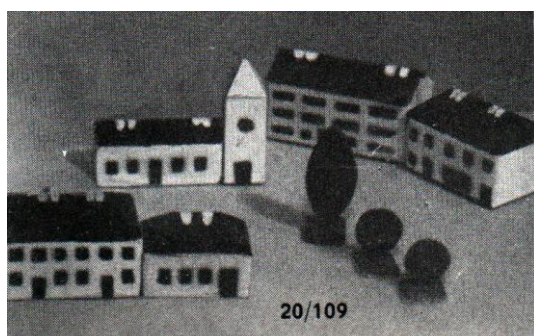
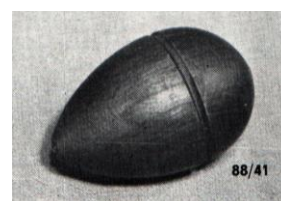
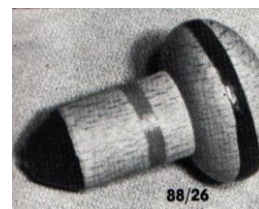
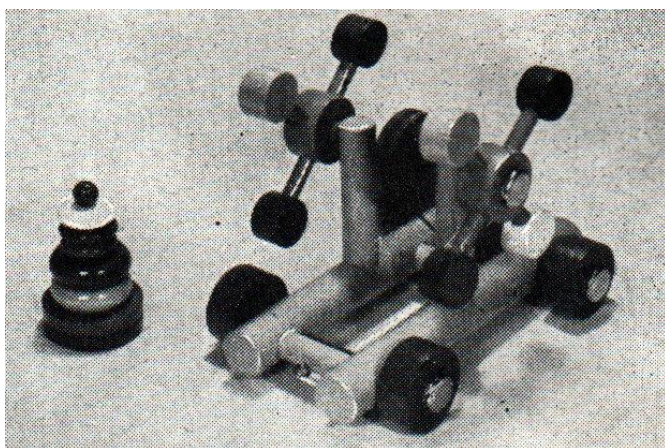
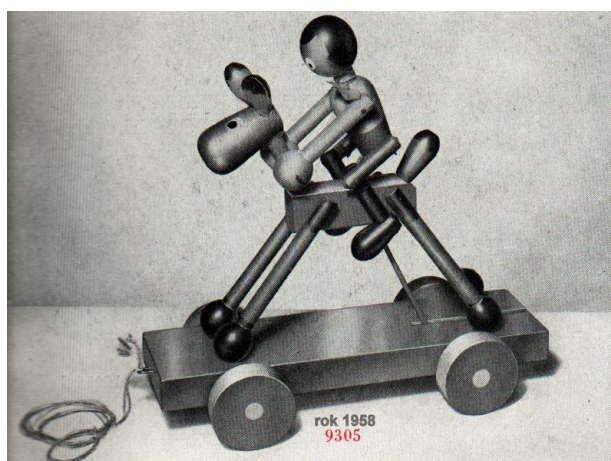
Učňovské výrobky z dílny EROS

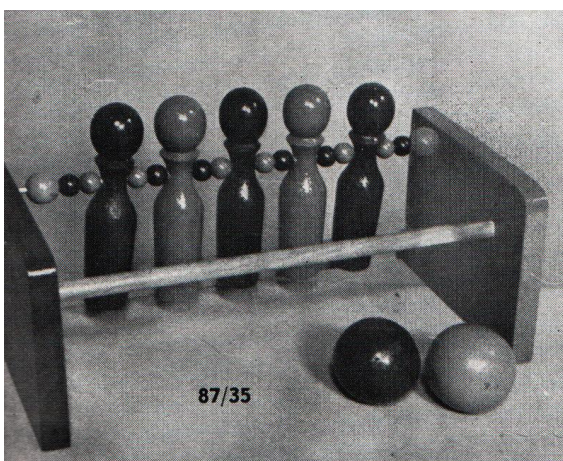
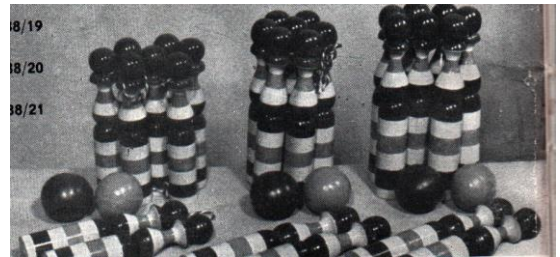
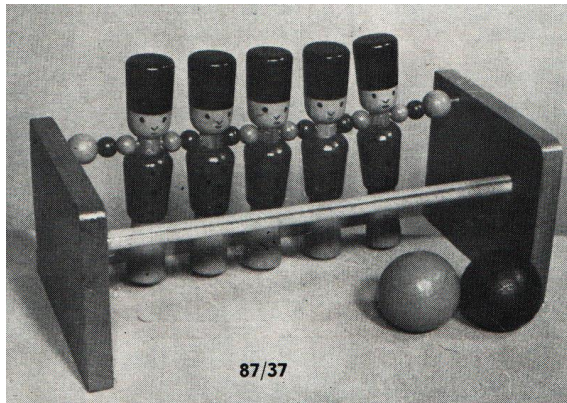
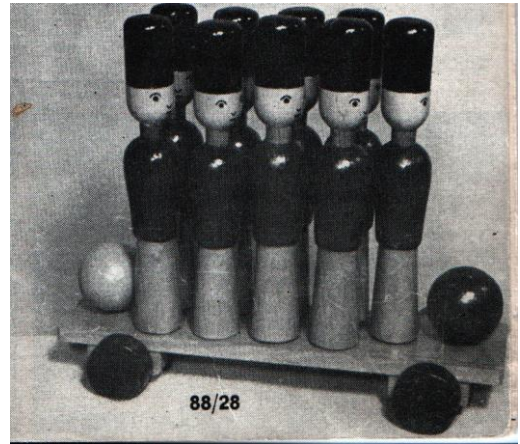
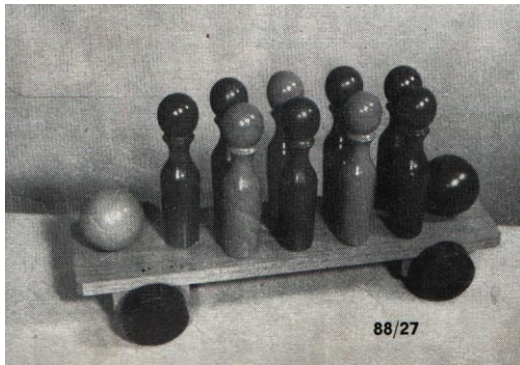

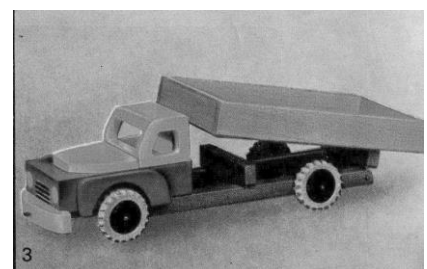
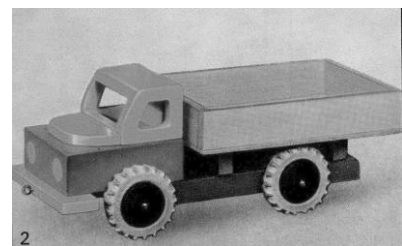
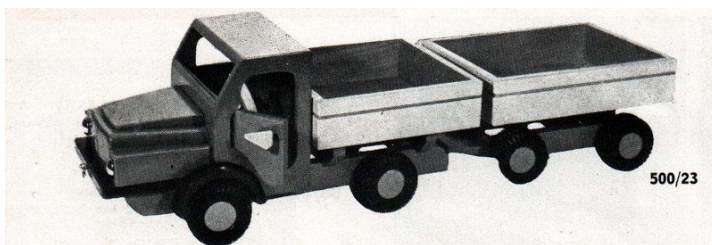
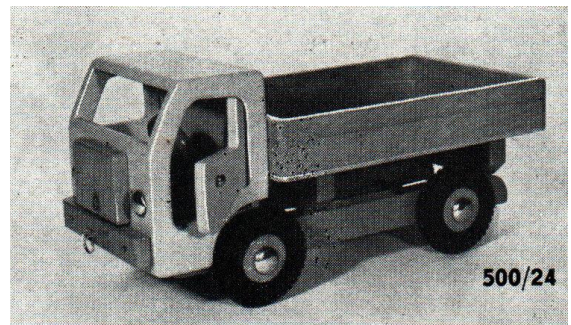
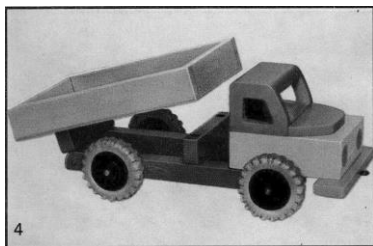
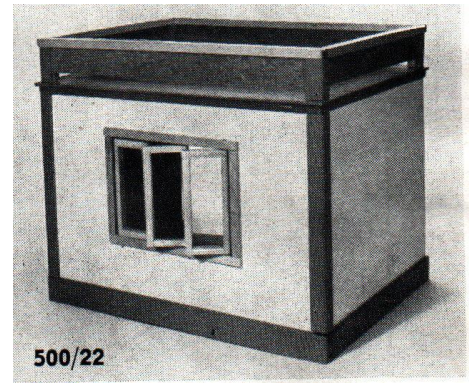
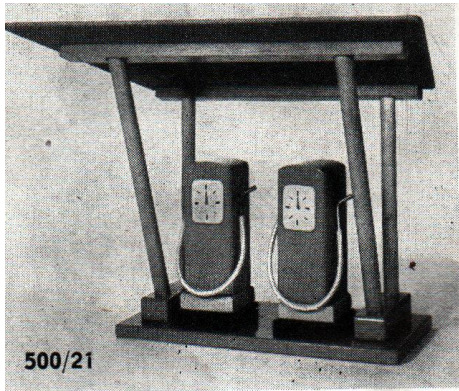

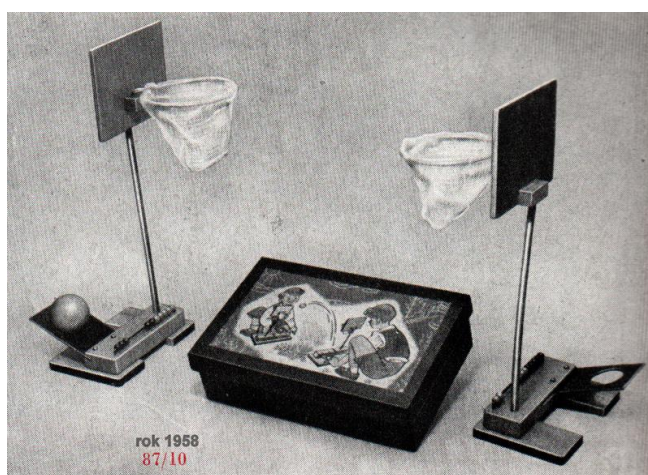
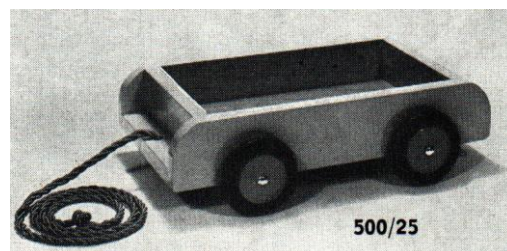
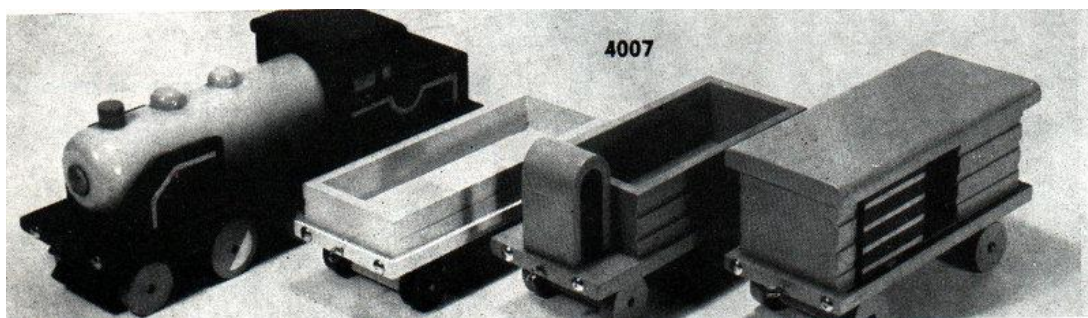

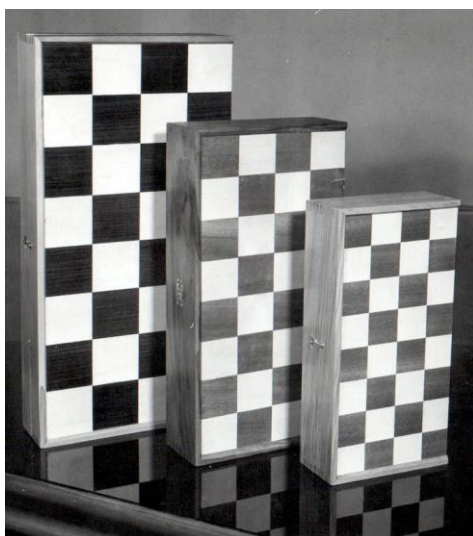
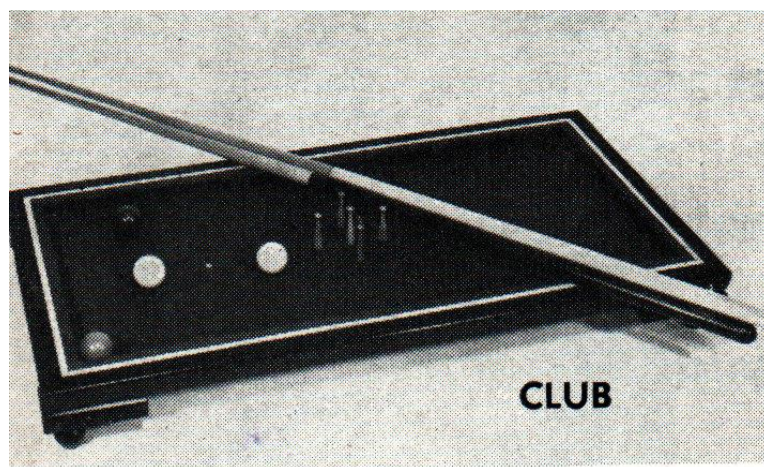
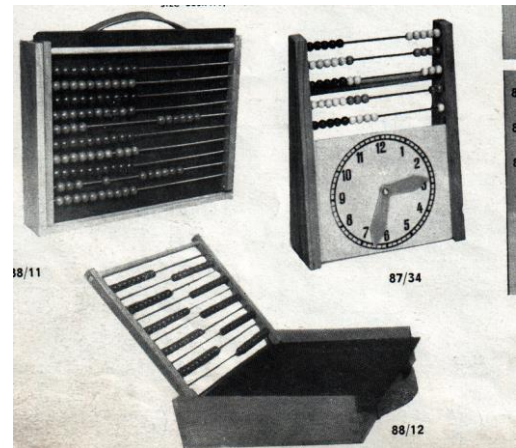
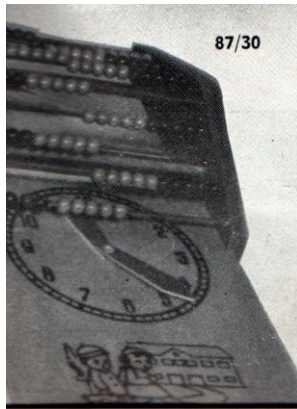
Poválečná výroba na horách
(ze starých katalogů)

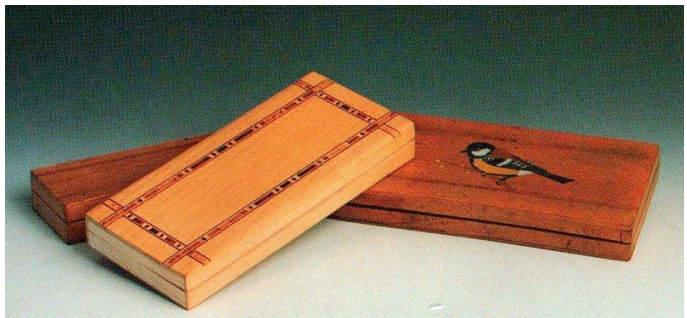

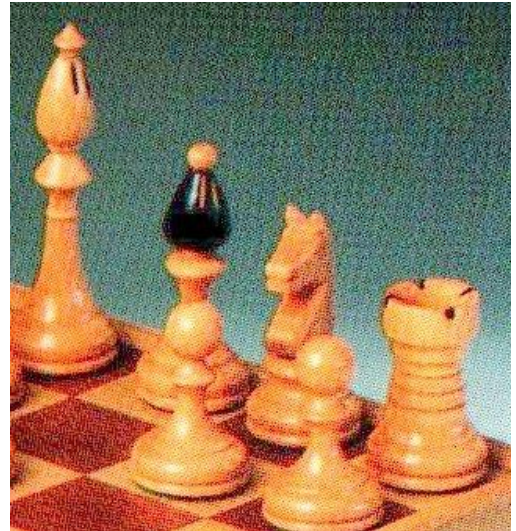

3.6. Staré dochované výrobky

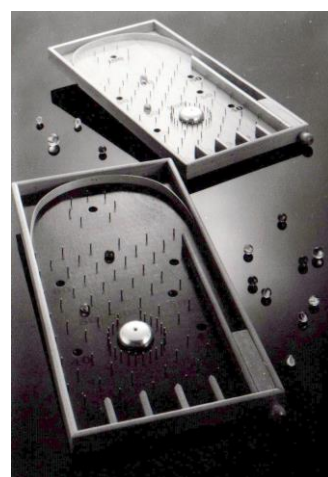
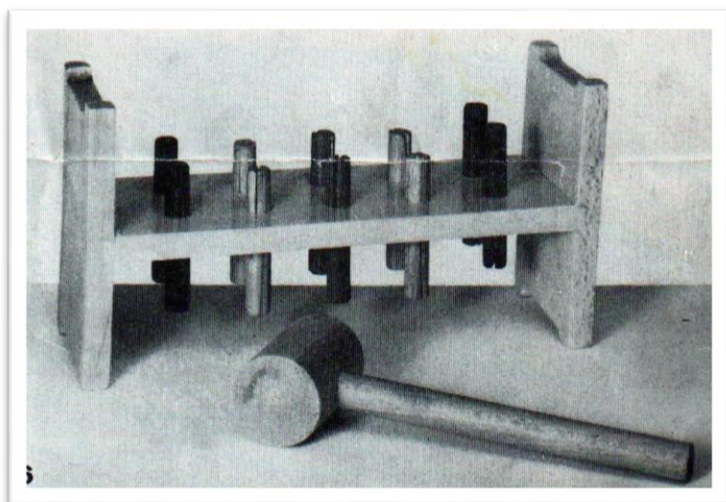

4. Současná řemeslná dílna

Firma NBW s.r.o., Nová Ves v Horách

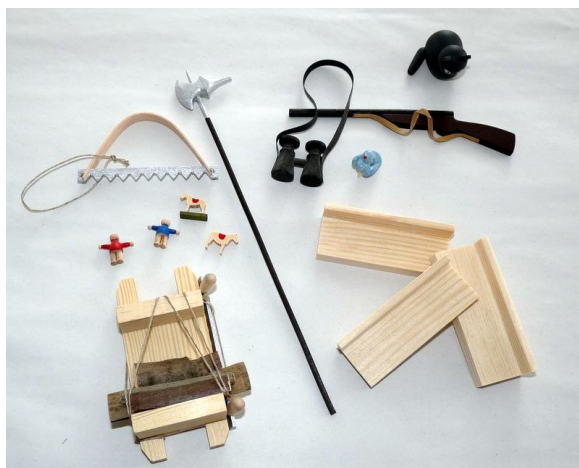
Jak jsme již zmínili, v domě č. p. 180 založil svou firmu v roce 1889 Anton Walter. Později vedl firmu syn G. R. Walter, který zde působil do roku 1945.

Po roce 1945, kdy byla továrna znárodněna, řídili ji národní správci. V této době se zde vyráběla nákladní auta, pohybliví ptáčky apod. V roce 1948 se novým majitelem stal Komunální podnik města Litvínova. Tehdy se začaly v továrně vyrábět zatloukácí stolky, společenská hra Tivoli, ložnice a selské jizby pro panenky, gelérky. Nový název podniku „OPMP DEHOR Most“ vznikl v roce 1961. Pro export se vyráběly zatloukácí stolky a Tivoli v různých provedeních, tyto výrobky se staly po dlouhá léta hlavním sortimentem výroby.

Tehdy byla továrna poslední na horách, kde se ještě vyráběly hračky. Počátkem osmdesátých let se zde vyráběly také počítadla a dětské metry. Po odchodu vedoucího střediska v roce 1984 a následné krizi se v hračkárně vystřídal několik vedoucích.

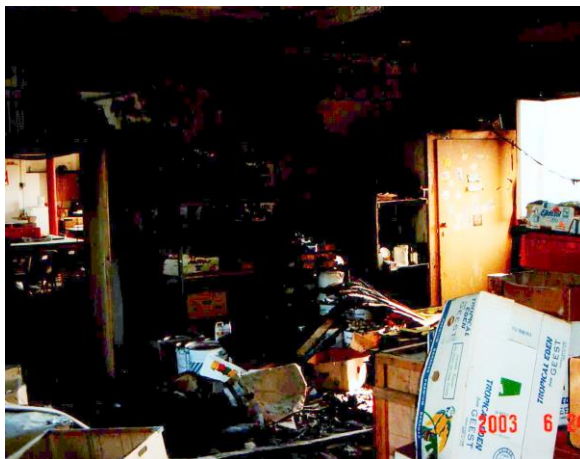
1. 6. 1992 byla hračkárna prodána přímým prodejem. Majitelkou nově vzniklé firmy WOOD se stala Sonja Vydrová. V roce 1994 vznikla firma NBW s.r.o. Nová Ves v Horách. Začali se vyrábět dřevěné stolečky, lavičky, břišníky, krosny, kamínka, štaflíky, pilky, kárky, meče, lucerničky a různé druhy podstavců.

Od té doby se firma stabilizovala a zaměstnávala až 24 dělníků. Veškerý zisk byl v té době používán na rekonstrukci a modernizaci objektu.

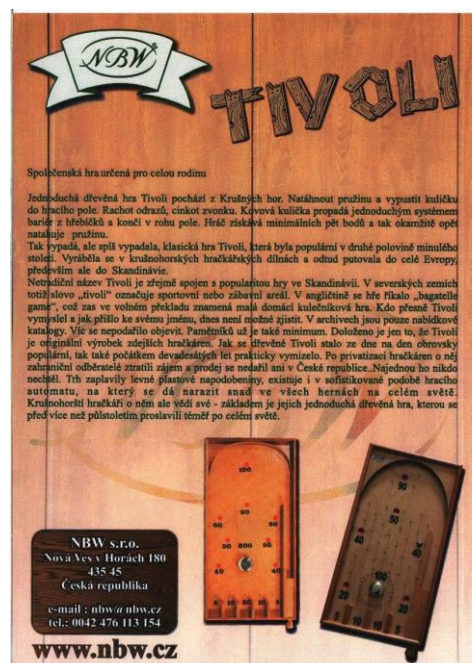
Při přístavbě nových výrobních a skladových prostor v roce 2001 – 2002 došlo k výbuchu a následnému požáru ve firmě.

V roce 2005 se objevují první náznaky nadcházející evropské krize, chybí dostatek zakázek, objem výroby se snižuje a začíná se snižovat i stav zaměstnanců. Mimo zakázek od německé firmy se koncem roku 2005 se začala vyrábět nová série českých výrobků cenově dostupných i na našem trhu. Jsou to kuřáčci a louskáči.

Obnovuje se výroba hry Tivoli.

1. 12. 2007 se otevírá firemní prodejna a internetový obchod. Krize vrcholí a firma se zadlužuje. Abychom se zviditelnili, začali jsme jezdit na jarmarky a vánoční trhy.

Hitem se stávají pece, které se s úspěchem prodávají dodnes.

Současný výrobek - Krušberk

Kousek od naší firmy je Medvědí skála. Zde tehdy byly husté lesy a močály, žili tu medvědi, vlci i rysi. V těchto místech se kdysi potkali první lidé, kteří osidlovali hory. Ti z české strany šli do prudkého kopce. Jeden se dostal až pod Medvědí skálu. A jak tak funěl do strmého kopce a nemohl nabrat dech, pořád říkal něco jako „kruš, kruš“. To jak byla ta cesta krušná. Z druhé strany, která není tak prudká, pozvolna přicházel německý osadník. Vtom se tam objevil medvěd. Němec ve svém jazyce zavolal „Bär, Bär, Bär“, tedy medvěd. Oba dva muži, i medvěd se lekli a utekli každý svým směrem. Když se pak vrátili ke svým družinám, vyprávěli příhodu o tom, jak je před medvědem zachránil náhlý příchod jakéhosi stvoření. Pro název zachránce použili slova, která pod vrcholem slyšeli. A tak se zrodila legenda o skřítku Krušberkovi, který pomáhal lidem na horách.

Dle této legendy se v naší hračkárně vytvořila postavička skřítky Krušberka, který by mohl symbolizovat Krušné hory podobně jako například Krkonoše Krakonoš. Při tvorbě postavičky jsme se inspirovali i pod Medvědí skálou a vycházeli jsme z atributů, s nimiž se zde lidé určitě potkávali. Místo bot má jen onuce, přes rameno mošnu z medvědin, za pasem nůž na lov, v ruce drží kousek stříbra a motyku, která se tu kdysi používala ke kutání vzácných rud. Kolem jsou krušnohorské byliny a houby.

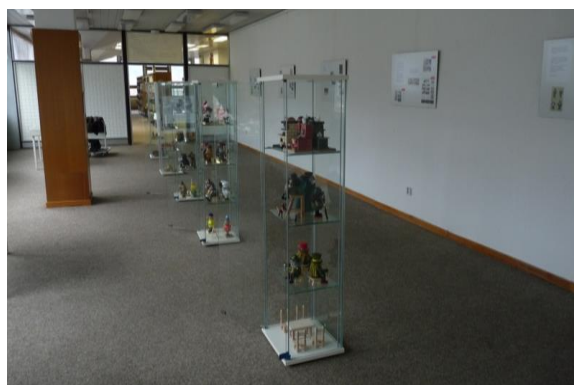
Žebříňák

Nábytek pro panenky

Máme dny otevřených dveří, vánoční trhy ve firmě, vyrábíme pro muzea, městské úřady, dáváme výrobky do komisního prodeje, realizujeme výstavy apod.

Začátkem roku 2010 se firma stabilizuje, doposud se však úplně nedostala z krize. V současné době má firma deset zaměstnanců.

*Výstava -
Mostecká knihovna,
rok 2010*

Jsme poslední firma v této oblasti Krušných hor, která se z původních desítek dřevařských továren udržela.

5. Současná dřevařská výroba a muzea

Dřevařská výroba:

Nová Ves v Horách:

- NBW s.r.o.
- Jiří Vybíral
- Josef Vršanský

Hora Svaté Kateřiny:

- Jan Turzó

Brandov:

- Mooz Jiří

Muzea:

Česká republika

- Muzeum Nová Ves V Horách
- Stálá expozice NBW Nová Ves v Horách
- Krušnohorský lidový dům Lesná

Německo:

- Muzeum Deutschneudorf
- Muzeum Seiffen
- Skanzen Seiffen
- Skanzen Olbernhau

6. Použité zdroje

Historickou část publikace: Sonja Vydrová, Petra Soušková, Eva Horáková, Michael Vydra

Použitá stará foto:

- „Vývoj a historie řemeslné hračkářské výroby v příhraniční oblasti Krušných hor.“

Autor: Sonja Vydrová

Vydáno v roce 2003

- „Grenz-Heimat“

Autor: Erich Philipp

Vydáno v roce 2000

- „Erinnerungsbuch“

Autor: Erich Philipp

Vydáno v roce 2000

Další zdroje:

Rodinná sbírka, texty, katalogy a staré fotografie a výrobky: Sonja Vydrová, Nová Ves v Horách

Rodinná kronika: Juraj Kupa, Most

Rodinná kronika: Wolfgang Neumann, Olbernhau

Současné fotografie: Michael Vydra, Eva Horáková

Bez svolení jednatele firmy NBW s.r.o. Nová Ves v Horách, není povolena jakákoliv kopie textů a fotografií publikace.

V Nové Vsi v Horách 20. března 2013

Sonja Vydrová jednatelka firmy